

СТЕНОГРАМА

круглого столу на тему: "Відновлювальні джерела енергії в Україні. Як
гармонізувати енергетичний баланс"

17 березня 2017 року

Веде засідання Перший заступник голови Комітету з питань паливно-
енергетичного комплексу, ядерної політики та ядерної безпеки

ДОМБРОВСЬКИЙ О.Г.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Доброго дня, шановні друзі, шановні колеги, шановні народні депутати! Перш за все, я хотів би, вітаючи вас, від імені профільного Комітету палива і енергетики, я думаю, і від імені Міністерства палива і енергетики, щиро подякувати за такий великий і високий рівень інтересу до нашого сьогоднішнього круглого столу .

Тому що той факт, що для цієї дискусії зареєструвалися майже триста учасників, говорить, що тема зеленої і чистої, екологічно чистої енергії для України є надзвичайно актуальною і надзвичайно важливою. І те, що мене тішить сьогодні дуже, що це сприймається в суспільстві, це сприймається, ця філософія сприймається в бізнес середовищі і ця філософія сприймається серед експертів і громадськості. Я перед тим, як передати слово, буквально декілька слів хотів би сказати, що, якщо ми візьмемо сьогодні глобальні проблеми, а ми розуміємо, що відповідно до глобальних цілей, які встановлені Організацією Об'єднаних Націй, питання енергоефективності і питання чистої відновлювальної енергії являється одними із ключових. І ми всі несемо відповідальність за те, що відбувається сьогодні на планеті і в плані клімату, і в плані навантаження, і наслідків діяльності людини, то 80 відсотків негативних наслідків, вони пов'язані – 80 відсотків! – вони пов'язані з енергетичним сектором світу або напрямую, або опосередковано через енергетичний сектор. І для нас питання чистої відновлювальної енергетики – це не питання якогось модного тренду, це питання виживання

людства і це питання стабільної генерації, яка повинна бути в будь-якій цивілізованій країні.

І я собі дозволю зробити одну інтерпретацію проблеми війни на сході і блокади на сході, яка пов'язана з проблемами, наприклад, антрацитової групи вугілля, і теплової генерації, яку ми маємо на сьогоднішній день і порівняти, що це проблема старого і забрудненого як конфлікт в Україні і необхідність нової і чистої генерації. Я не буду приводити багато прикладів, я думаю, що вони сьогодні будуть звучати тут, але сам факт того, що у світі уже є надзвичайно потужні лідери, які інвестують не просто десятки, а сотні мільярдів доларів кожний рік у відновлювальну енергетику, говорить про те, що ми повинні ці речі розуміти.

Разом з тим, ми повинні усвідомлювати, що сьогодні відбувається дуже серйозна міжнародна кооперація, в тому числі в країнах Європейського Союзу по розбудові, скажімо, проектів спільної від генерації в напрямку вітроенергетики, сонячної енергетики. Ну і коли ми бачимо приклади, коли Швеція, Данія, Німеччина об'єднуються, скажімо, в акваторії Північного моря, ми собі також повинні задавати запитання, чому ми не можемо з нашими європейськими партнерами інтегрувати наші можливості, наприклад, для розвитку вітроенергетики в Чорному морі, в акваторії Чорного моря, і замість пресловутого "Роттердам плюс" отримати, наприклад, формулу "Одеса мінус", але у контексті чистої, екологічно чистої енергії, яку ми можемо з вами споживати.

Я думаю, що енергетичний мікс, який ми на сьогоднішній день маємо у країні і надзвичайний стан в енергетиці, який продовжив уряд ще на один місяць для того, щоб балансувати енергетичну систему України, ще раз змушує нас думати про динамічний розвиток альтернативної і відновлювальної енергетики в Україні.

Що мене на сьогоднішній день турбує? Мене турбують на сьогоднішній день темпи реалізації Національного плану дій з розвитку

відновлювальної енергетики. Ми з вами пам'ятаємо, що до 2020 року ми в структурі кінцевого споживання первинної енергії повинні мати 11 відсотків чистої відновлювальної енергетики. По великому рахунку, ми сьогодні досягнули десь приблизно 1,6 відсотків, це сонце, вітер, мала гідроенергетика, біомаса, біогаз, і, якщо я не помиляюсь, десь близько 5 відсотків – це велика гідроенергетика – вісім, ну, можливо десь біля 8 відсотків.

Тобто задачі, які перед нами стоять, а залишилось всього-на-всього чотири роки, дуже серйозні. І якщо взяти темпи, якими ми з вами рухаємося по розвитку сонячної енергетики, вітрової енергетики, біоенергетики, за останні два роки вони надзвичайно низькі, вони не дають нам можливості не просто доганяти або конкурувати. Ми відстаємо від цивілізованого світу.

І сьогодні я би хотів, щоб ті експерти, міжнародні експерти, яких ми запросили для участі у нашому робочому такому круглому дискусійному столі, можливо, дали відповідь на запитання, що потрібно зробити для того, щоб динаміку і розвиток відновлювальної енергетики в Україні ми прискорили. Що нам потрібно зробити, які законодавчі акти прийняти для того, щоб інноваційний сектор української відновлювальної енергетики, я підкреслюю, не тільки з точки зору генерації, а з точки зору і нової філософії розподільчих мереж Smart Grid, які сьогодні дуже швидкими темпами розвиваються у світі.

Технічної системи накопичення електричної енергії, зміни філософії, яка відповідно до цього буде відбуватися і відбувається на глобальному світовому ринку. Це все запитання, на які ми з вами повинні дати відповідь. Тому я сподіваюсь, що інвестиційна модель, яку ми сьогодні маємо відповідно до українського законодавства в частині зеленого тарифу до 2029 року, вона є дуже цікавою. Вона захищена українським законодавством, хто б нас як не критикував.

Але у нас є багато викликів, які пов'язані і з проблемою приєднання нових проектів, і з гарантіями до нових проектів. До речі, в контексті і Закону про ринок електричної енергії, який наш комітет готує до другого читання. І ми сподіваємось, що найближчим часом він буде прийнятий на засіданні комітету і внесений в зал Верховної Ради для розгляду.

Я хочу щиро подякувати своїм колегам народним депутатам України і в першу чергу Ользі Валентинівні Бельковій, яка поряд зі мною, заступник голови комітету, з якою ми разом ініціювали і проведення цього круглого столу.

Я хочу подякувати і колегам народним депутатам, які є гарячими прихильниками розвитку зеленої енергетики в Україні, тут і Наталія Кацер-Бучковська, і Олег Підлісецький, який очолює робочу групу по новому законопроекту по ринку електричної енергії. Колосальний обсяг роботи! Просто колосальний обсяг роботи, який сьогодні пан Підлісецький проводить в рамках підготовки до другого читання.

Я хочу особливо подякувати Посольству Великої Британії за підтримку, за участь. Тому що це не просто разова підтримка проведення одного круглого столу. Це системна підтримка в ключових позиціях, які Україна проводить з точки зору трансформації модернізації ринку електричної енергії.

І свій короткий виступ хочу завершити позитивною інформацією, з одної сторони, і завданнями, які нам потрібно з вами вирішити. Тому що буквально сьогодні мені попала в руки рейтингова оцінка за Індексом енергетичної сталості, глобальна, яка порівнює 16-й рік і 13-й рік, я можу сказати, що з точки зору енергетичної безпеки Україна піднялась з 59 місця на 28. Тобто я вважаю це дуже серйозний прорив за останні 3 роки і в основі цього такого прориву лежить велика робота Комітету палива і енергетики у прийнятті тих законопроектів, з якими ми працювали і продовжуємо працювати. Я хочу сказати, що і енергодоступність з 73 місця ми піднялись

на 61. Але разом з тим проблема приєднання нових проектів чистої відновлювальної енергетики до енергетичних мереж України є на сьогоднішній день проблемною. І я сподіваюсь, що ми почуємо позицію НКРЕ, як вона бачить врегулювання і мотивацію розвитку цього напрямку.

І сама важлива позиція, яка для нас поки що є проблемною, яка безпосередньо пов'язана з темою нашого сьогоднішнього обговорення, – це екологічність енергетики. На жаль, із 114 позиції світової ми піднялися тільки до 108. Це говорить про те, що тема, яку ми з вами сьогодні будемо обговорювати екологічної чистої "зеленої" енергії, дуже і дуже актуальна.

Тому дозвольте мені на цій такій мажорній ноті з точки зору постановки задачі запросити до слова свою колегу Ольгу Белькову, заступника голови комітету. Дякую.

БЕЛЬКОВА О.В. Дуже дякую.

Шановні друзі, вітаємо всіх. Почну з подяки Олександру Георгійовичу за його, ну таку новацію словесну "Одеса мінус". Мені дуже сподобалась "Одеса мінус" з двох причин. Перше – це тому, що це означає, що якщо буде рейтинг "Одеса мінус", це означає, що Україна повністю залежить виключно від себе, від внутрішніх джерел енергії всіх. І це мене також надихає, тому що в Одесі можна зробити дуже багато гарних, корисних речей для енергетики, включаючи у Чорному морі є і видобуток газу, що мене надихає і також є величезний потенціал для інших альтернативних джерел енергії. Я думаю, що в цій кімнаті сьогодні зібралися всі люди, які, можна так сказати англійською "....." (*назва англійською мовою*) альтернативною енергетикою. Але, я думаю, є частина людей, які також, як наші міжнародні колеги, дуже часто пишуть у своїх стейтментах "....." (*назва англійською мовою*) Це означає, що ми розуміємо, що є проблеми.

Я підійшла до проблеми альтернативної енергетики просто як аналітик, як бізнес-аналітик. І те, що ми спостерігаємо сьогодні в Україні є кілька років

"зелений" тариф. За різними оцінками він є або дуже гарний, щоб у нього вірити, або, ну, нормальний, який відповідає умовам України. Тим не менше, в структурі загальної генерації енергії ми маємо лише дуже малий показник. Це означає, що щось тут не працює і чомусь люди не приходять, не інвестують і якісь додаткові бар'єри або схема підтримки альтернативної енергії в Україні не є такою як потрібно. Я не закликаю її змінити, хочу завчасно заспокоїти тих інвесторів, які вже мають відкриті проекти. Я лише наголошую на тому, що я як політик зобов'язана розробити певну стратегію, яка підкріплена законодавчими актами і, яка гарантує людям в Україні, що джерела енергії будуть стабільні, буде постійне постачання і за найбільш оптимальною ціною.

І, безумовно, незважаючи на те, що традиційно в комітеті я займаюся більше традиційними джерелами енергії, я як і всі ви захоплена альтернативкою, і я вірю в її майбутнє. Лише, мені здається, що на сьогодні "зелені" тарифи в законі як такі, безумовно, це класно для інвестора, це є певна стабільність. Але, з іншого боку, ми не бачимо шаленого зростання цього типу генерації і ми не бачимо шаленої конкуренції. Хто би мені що не говорив, які би науковці не визначили за нас з вами, яка саме енергія потрібна Україні, я особисто вірю значно більше в ринок, що ринок повинен стимулювати компанії здешевлювати свої технології і ринок має бути рівним відкритим для всіх без виключення.

Існує на сьогодні значний міжнародний досвід використання абсолютно різних схем підтримки відновлювальних джерел енергії. Якщо би ми сьогодні подивилися, де цей тип енергії є найбільш дешевим, то, як правило, це пов'язано з тим, що там є більш конкурентні схеми підтримки: аукціони, finding преміум або довгострокові угоди, які фіксують ту чи іншу ціну.

Мені здається, що сьогодні ми всі тут зібралися з тим, щоб ще раз присягнути зеленим як таким.

Друге, підкреслити, що ми все, що ми хочемо зробити на сьогодні – тільки покращити ситуацію з розвитком цієї... цього типу генерації в українському законодавстві. І звернути увагу спільноти на таке: ми часто з колегами зустрічаємося з міжнародними фінансовими організаціями і вони констатують дуже просту банківську істину для того, щоб вони могли фінансувати розвиток конкретних, більш-менш великих за обсягом проектів, вони повинні мати певну гарантію на довший час. З усіх розмов, які мали до цієї зустрічі і наполегливо прошу всіх представників міжнародних організацій підтвердити або спростувати те, що я скажу зараз. Після 2019 року навіть з цієї схеми підтримки, яка сьогодні зафіксована в законодавстві, а саме зелений тариф, відповідно до чинного закону інвестори мають сумніви щодо своєї можливості інвестувати у великі проекти альтернативної енергетики через те, що строк 10 років надає їм певненості, яка потрібна в таких випадках.

Тому, можливо, мова йде про те, що сьогодні констатуючи те, що чинні правила є стабільними для всіх тих проектів, які вже є, або почнуться до певного часу, можливо десь до 2020 року. Ми можемо запропонувати ще якісь додаткові механізми, які би гарантували значно більше зростання завдяки конкурентним умовам, які може запропонувати на сьогодні Україна. Якщо подивитися на стратегію, яку сьогодні розробляє міністерство і група експертів, я, посилаючись на їх цифри, можу зазначити, що нібито існує думка, що з 2025 року в Україні буде очевидна нестача енергії через виведення з експлуатації певних несучасних, скажімо так, типів генерації, які сьогодні існують. Тому сьогодні ми всі зобов'язані запропонувати Україні, що натомість: чи ми збільшимо один із існуючих типів генерації, чи, на мою думку, було б корисно виділити ту квоту, яка висвободиться, якраз-таки альтернативному виду енергії. Можливо, це буде одне з дискусійних запитань сьогодні: і як це зробити.

Якщо порівняти практику, у різних країнах існують різні схеми. Але очевидним сьогодні є підхід як Європи, так і розвиваючихся країн, так і Сполучених Штатів, саме до певних ринкових механізмів підтримки. Я дозволю собі нагадати ті, які сьогодні більш-менш існують у нас в світі. І, можливо, хтось з вас доповнить мене.

Сьогодні існують спеціальні тарифи або у вигляді finding , або у вигляді finding преміум. Існують механізми квотування, які є обов'язковими для всіх типів генерації. Існують системи чистого вимірювання. Фінансування від держави як грантове для впровадження тих чи інших проектів. Існують аукціони, або публічні торги, які ініціюються локальними органами влади і практикуються в країнах, де, до речі, є і традиційні джерела енергії, і нетрадиційні, як то в Бразилії, в Китаї прекрасно розвиваються аукціони. Існують додаткові митні пільги, або податкові пільги. Це дуже цікава практика. Нещодавно ми з колегами – от Олексій Рябчин, наш колега, доєднався, - ми були в Сполучених Штатах, і там, в принципі, вся система підтримки базується на певних податкових пільгах.

Мені би хотілося, щоб, вийшовши з цієї кімнати, у кожного із нас почала вибудовуватися схема реалізації своєї, ну, такої мрії щодо альтернативної енергетики. Я дозволю собі закінчити, розказавши вам про те, яка мрія моя.

Нещодавно у новинах з'явилося повідомлення про те, що компанія Google вирішила повністю перейти з певного часу на споживання виключно "зеленої" енергії і уже сьогодні, не чекаючи ніяких там поштовхів від держави, законодавчих змін, укладає прямі угоди довгострокові з компаніями, які генерують енергію у тому чи іншому регіоні. Це один з ринкових механізмів, так звані РРА, які дають гарантію і інвесторам, і виробникам для того, щоб іти вперед і забезпечити конкретно споживача, який добровільно зробив цей вибір на користь саме такого типу енергії у ощадливий нормальний спосіб, у конкурентний спосіб.

І друга мрія – це коли їздиш по Німеччині, тут дуже багато є домівок, де громадяни самі забезпечують себе енергією і ще і примудряються заробити невеличку якусь суму, продаючи енергію у той смартгрін, про який говорив Олександр Георгійович.

Я даю просто дороговказ які є можливості різних проектів і хто чим з депутатів, безумовно, у нас у кожного своє розподілення хто чим захоплюється. Мені здається, що якщо на виході з цієї кімнати кожен із вас дасть нам пораду як депутатам що саме ми повинні зробити в законодавстві перш за все або проконтролювати відповідні дії, наприклад, енергорегулятора або Міністерства паливно-енергетичного комплексу, мені здається, що це буде дуже корисний круглий стіл і ми всі активно долучимося до цієї роботи.

Дуже дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Пані Ольга, дякую.

Я хочу запросити до слова Першого секретаря Посольства Великобританії пані Лавері.

ЛАВЕРІ КРІНА. Дякую.

Британське Посольство дуже раде тому, що ми можемо підтримати комітет в цих семінарах, ми працюємо разом з Ольгою, з паном Домбровським, з іншими колегами в комітеті і працюємо над різними темами – відновлювальна енергетика. І оця дискусія, я думаю, що вони не дуже прості, це дійсно дуже-дуже викликає великий інтерес в Україні і дуже важлива тема і Великобританії я думаю, що у нас є мета 20 відсотків відновлювальної енергетики до 2020 року. А у Великобританії навіть ще і більш амбітні цілі, більше 30 відсотків. і не дуже легко цього досягти. Але Великобританія поки що виробляє близько 20 відсотків енергії від відновлювальних джерел. У нас є виклики різні ще ми дивимося на те: як

збільшити виробництво тепла та на транспортні мережі. І також у нас є дуже багато різних стимулів, фондів і ми весь час змінюємо це і працюємо з індустрією, з громадськістю для того, щоб спробувати збільшити видобуток і цю частку. Ми також розуміємо, через що проходить Україна, тому що ми там були, ми це робили і ми з радістю поділимося нашим досвідом в цих різних сферах з нашими українськими колегами.

Дуже добре бачити прогрес, який вже було зроблено. І, дійсно, рішення дуже важливі я відповідаю і за питання політики та торгівлі з Україною, і коли я спілкуюся з бізнесом, я розумію ще й різні клани і об'єкти по відновлювальній енергетиці в Україні. Я говорю з державними агентствами про питання енергоефективності, дуже багато чого проводиться і намагаються збільшувати частку відновлювальної енергетики.

Бізнес-клімат, звичайно, поки що є викликом для інвесторів. Я думаю, що дуже багато є можливостей в Україні, і що можуть зробити українські політики для того, щоб покращити бізнес-клімат. Вони мають це робити для того, щоб все йшло швидше, більш ефективно для того, щоб захищати інвесторів. Я думаю, що це головне, що ви маєте робити, тому що якщо ви покажете інвесторам можливості, то я думаю поки що це буде дуже важливо, це дуже великий стимул буде. Але також потрібно враховувати і ризики країни.

Я не буду довго говорити. Я ще хочу сказати, що ми також відслідковуємо інші питання по реформах. Ми вітаємо Закон про регулятора. Ми хочемо, щоб його повністю було впроваджено. Також ми дивимося на реформу ринку електроенергії. І ми сподіваємося, що це буде виконано. І також є інші питання по енергоефективності. Я думаю, що всі тут знають про енергостратегію.

І Рада, дійсно, відіграє дуже важливу роль в цьому, розробляючи законодавство таким чином, щоб трансформація була можлива. Ми інші... міжнародні донори робимо все, щоб допомогти. Але дуже чудово бачити так

багато експертів тут і ступінь ентузіазму, енергії, яку ви вкладаєте в це. Я сподіваюся, що в нас буде дуже продуктивна та корисна сьогодні дискусія. Дякую всім за те, що прийшли.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Щиро дякую.

Я хочу запросити до слова людину, яка нам дуже багато допомагає. Це пан Торстен Воллерт. Тому що досвід країн Європейського Союзу і по розвитку, і по підтримці відновлювальних джерел електричної енергії для нас надзвичайно важливий. Тому, будь ласка.

ВОЛЛЕРТ ТОРСТЕН. Дуже дякую. Я буду робити презентацію англійською мовою, тому що українська у мене слабка.

Перше. Я не буду слайди показувати, тому що в мене всього 15 хвилин. Але я думаю, що їх роздадуть всім учасникам. Тому що я думаю, що є деякі аспекти, які більше стосуються цієї ситуації в Україні, ніж інші. Але хочу дати вам такий загальний огляд стратегії ЄС, підтримки, і чому ми це робимо, і контекст, в якому ми це робимо.

Перший слайд. Ні, попередній. Тому що тут показує розподіл і, це вже не мрія, це дійсно те бачення, яке рухає політику в Євросоюзі, і пару місяців тому була нова пропозиція того, що називають Четвертий енергопакет, тому що ми тепер обговорюємо яким чином реалізувати крок за кроком третій пакет, але бачення, яке рухає Європейський Союз і політика Союзу, тому що ми працюємо з Україною в рамках офісу... меморандуму взаєморозуміння та стратегічного партнерства, тобто Україна стане повноправним членом енергоспільноти і у нас є Меморандум з взаєморозуміння, і всі ці аспекти показані на слайді, вони покриваються нашим стратегічним партнерством. Ми наступного тижня ми розробимо план роботи на цей рік яким чином прогресувати по кожному з напрямках.

Якщо ви побачите слайди, якщо можете, прочитати їх для нас. Відновлювальна енергетика, це один з головних стовпів енергостратегії в декількох сферах. Це внутрішнє виробництво, тобто підвищується енергобезпека, збільшується також енергоефективність, тому що ми інвестуємо в нові форми енергії, ви модернізуєте, використовуєте нові форми технологій, тоді це стає більш-менш автоматизовано і більш ефективно. Також це вносить свій внесок в декомунізацію, також це вносить внесок в інновації, тому що це нова технологія, нові виклики і потрібні нові рішення.

Найбільший виклик, це яким чином інтегрувати це до ринку і я дуже радий, що в нас є доповідачі, які мають досвід з цих питань, тому що це одна з тем, які я відчуваю, що люди дуже скептично до того ставляться, вони кажуть: "Це дуже дорого, це не для нас, це тільки для багатих країн" і таке інше. І я через хвилину підійду до того.

Таким чином ви бачите куди ми хочемо рухатися в Євросоюзі. Я думаю, що ми хочемо, щоб 30 відсотків електроенергії вироблялися відновлювальної енергетики, але яким чином це буде відбуватися, хто буде це робити. Ми думаємо, що енергетика в Україні, тут потрібно дві руки для цього, ви знаєте, хто має це робити.

Коли думати про Німеччину, то більше мільйона людей, які виробляють електроенергію це маленькі виробники, це ті, хто для себе виробляють і подають також у мережу. Тут великі виклики і можливості для того, щоб це працювало, тому що в Україні є великий потенціал. Але із цих маленьких проектів дуже і дуже маленьких проектів дуже мало чого реалізовано.

Наступний слайд. Ви бачите, в цьому контексті у нас є різні пріоритети, які тепер обговорюються в Євросоюзі, і один із них це відновлювальна енергетика, ви бачите на слайді. Але тепер ми будемо говорити про виклики, яким чином має виглядати ринок для того, щоб включати всі ці відновлювальні джерела. Тобто, щоб було децентралізоване

виробництво нам потрібний новий дизайн ринку і ми працюємо з Радою, з експертами над питаннями Закону про новий ринок електроенергії, тому що за існуючим законодавством це все дуже важко зробити включно з реалізацією. Нові ринки потребують гнучкості, але найкритичнішим аспектом, якщо подумати про сучасний дизайн і про відновлювальну енергетику... це мій наступний слайд, я перепрошую, це центральна частина, де говориться про те, що аби дати можливість активної участі споживачів. Тобто потрібно бути спроможним виробляти енергію для себе і для сусідів, і для ринку, щоб у вас була і гнучкість, і були стимули для того, щоб це відбувалося, тому що це такий аспект, який є достатньо новим для України. І це, взагалі, питання участі споживачів, право споживачів, тому що коли ми обговорюємо питання стимулів, у нас великі проекти є. Ми думаємо в основному про вітряний парк, він як велика електростанція фактично, але вам не потрібно одну величезну електростанцію замінювати цілим парком. Звичайно, можна це робити, якщо думати про офшорні вітропарки, але потрібно думати про інновації, які ми хочемо просувати, потрібно вигадувати нові рішення, щоби були менші виробники, щоби балансувати попит та споживання та пропозиції.

І центральна частина – те, що називається надання можливостей. Люди мають бути інформовані, захищені, вони повинні мати всю інформацію, але також їм потрібно мати гарантовані рамки для того, щоби брати участь у цьому ринку. І про це ми будемо чути і від регулятора, і це має відношення до стабільності, до прав доступу, до гарантованого отримання доходів. Але через те, що не всі можуть виробляти, то це означає, що має бути право змінювати постачальника, тому що, можливо, ви не обов'язково маєте отримувати енергію від великої компанії, якщо буде конкуренція, то це буде можливо також. І також, якщо у вас будуть винагороджувати за реагування на попит, скажімо, велика потужність потрібна тільки декілька годин на рік, то можливо тоді масштабувати вашу потребу і люди, які можуть це робити,

їх потрібно винагороджувати. І це є один із важливих експертів щодо ринкового законодавства. Треба також ввести підзаконні акти, щоби не тільки великі інвестори, які можуть захистити свої інвестиційні права, а щоби в цьому були переконані всі, і щоби всі почувалися безпечно, інвестуючи.

Звичайно, що, інвестуючи мало, ви мало ніби й і отримуєте, але ви докладаєте до поліпшення ситуації і щодо ефективності в країні. І зараз уряд говорить про початок фонду енергоефективності, і можна зробити наступний крок, сказати, якщо у вас енергоефективний будинок, ви можете навіть власну відновлювальну енергію мати і навіть виробляти її для інших, і можете дати цю енергію сусідам, що довкола вас. Звичайно, тут є багато перешкод, буде багато спротиву. Але якщо ви хочете стати енергонезалежними і збільшити виробництво енергії, посилити безпеку країни, то треба думати про локальні ресурси, а локальні ресурси – це відновлювання джерел. І все це сприятиме, звичайно, докладатиме камінчики до ширшої картини, яка зараз є в Євросоюзі, зараз це союз солідарності різних країн. І на даний момент країни-сусіди України намагаються допомогти Україні вирішити проблему з "Газпромом", постачаючи газ. Україна більш вільна, ніж 3 роки тому, Україна має інвесторів, але при цьому Україна може стабілізувати енергобезпеку в усьому регіоні, а це буде залежати не тільки від підземних газосховищ, але і від використання того потенціалу, який країна має.

Напевно, я тут зупинюся і дам можливість задати питання, тому що, на жаль, мало часу, щоб більше говорити.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я дозволю собі зробити невеликий коментар перед слідуючим спікером. Тому що сьогодні, на жаль, ми мусимо констатувати з точки зору впровадження нової енергетичної політики дуже неефективну Раду, Верховну Раду за цей тиждень, який ми сьогодні завершуємо.

Я хочу нагадати, що у вівторок ми завершили роботу Верховної Ради якраз перед розглядом блоку питань, які пов'язані з трансформацією енергетичного сектору України, о 18 годині. І там, до речі, першим стояв законопроект 4334, де ми маємо можливість замінити природній газ, який ми імпортуємо відновлювальною українською біомасою або енергетичними ресурсами. І я тут привожу приклад, що ми сьогодні ведемо гарячі і дуже складні дискусії по меморандуму з Міжнародним валютним фондом за 1 мільярд доларів кредитних ресурсів, а це всього-на-всього нам потрібно замінити 4 мільярда кубів імпортованого газу, це еквівалент 1 мільярда доларів і цей 1 мільярд кожний рік залишати в економіці України.

Ми вчора, на жаль, якраз зупинилися о 18 годині перед розглядом блоку законів, які пов'язані з енергоефективністю після круглих столів і дискусій. І, продовжуючи тему, вот, четвертого енергетичного пакету із швидкістю, з якою рухається Україна, я все-таки хочу сказати, що всі мої колеги, ми розуміємо, що ота дискусійна і проблемна кількість і круглих столів, і законопроектів, і дискусій, які відбувається і в комітеті, ми сподіваємось, що вона перейде в якість, що ми не просто приймемо і проголосуємо ті законопроекти, які сьогодні потрібні, а ми їх маємо шанс прийняти уже, ну, в якомусь приблизному стандарті, який наближується до вимог четвертого енергетичного пакету. І, я думаю, що сьогоднішня наша дискусія говорить про те, що ми все-таки хочемо швидше рухатись і наближатися до європейських стандартів.

Іу зв'язку з цим я запрошую до слова... Я думаю, може ми не будемо... Ага. О'кей.

Шановні колеги, давайте тоді, якщо до пана Торстена є два запитання в когось, ви задайте, щоб ми не затягували тоді час. Бачу дві руки. Будь ласка, ваше запитання з права. Хто підняв руку там? Да, будь ласка, будь ласка. А потім – Ольга Белькова.

КОРЕНЮК О.Ю. Доброго дня! Мене звуть Коренюк Олександр, Асоціація Енерго Аудиторів України. Я хотів би запитати, який самий перспективний вид енергоресурсів саме для локальних домогосподарств вважає пан самим перспективним, саме для локальних домогосподарств.

ВОЛЛЕРТ ТОРСТЕН. Если можно на русском или на английском?

ГОЛОВУЮЧИЙ. Можно на русском.

ВОЛЛЕРТ ТОРСТЕН. Можно на русском, спасибо.

Но это, конечно, очень зависит от местности, это ж все очень регионально. Например, в Закарпатье, там геотермальная энергия, ну ресурсы есть, технология в принципе тоже есть, но затраты довольно высокие, но в принципе это можно делать, в Австрии, например, это делается. На юге Украины, конечно, там самое первое, это солнечная энергия, но это не только PV, это не только электричество, но самый дешевый вариант, самый эффективный вариант – это отопление воды, это отопление помещения солнцем. И это очень часто забывается, но это огромная экономия и это очень часто в многих странах первый шаг к самостоятельной электроэнергетики, потому что, если уже есть опыт отопления солнцем, потом еще добавить PV, это уже не так сложно, если условия есть, если можно подключиться к сетям и так далее, и так далее. И, конечно, биомасса, ну я не знаю, ну по всей Украине это огромный потенциал. Но там сложность в том, что в принципе надо цепочки, которые качественно и надежно работают, потому что солнце как-то оно есть, оно есть, но биоматериал, там может быть плохое качество, могут быть недостатки и так далее, но там целое... Это больше всего локальные цепочки, которые должны работать. И поэтому по регионам это сильно может отличаться.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Пане Торстен, я дякую.

Запитання Ольги Белькової, будь ласка.

БЕЛЬКОВА О.В. Пане Торстен, я переконана, що ви аналізували досвід всіх наших сусідніх країн. Чи можете вказати одну-дві країни, на яку би Україні варто було звернути особливу увагу на її досвід використання відновлювальних джерел, як їх можна використовувати на місцевому рівні?

ВОЛЛЕРТ ТОРСТЕН. *(Виступ англійською мовою)*

ГОЛОВУЮЧИЙ. Не можу не дати можливість короткого запитання Олексію Рябчину. І потім переходимо до слідуєчого спікера. Будь ласка.

РЯБЧИН О.М. Доброго дня, шановні колеги.

Олексій Рябчин, фракція "Батьківщина", голова підкомітету з енергоефективності, енергозбереження. І саме з цього питання у мене буде запитання до пана Торстена.

Дійсно, ми вчора з паном Домбровським, з іншими нашими колегами проводили круглий стіл по енергоефективності, вже котрий за кількістю. І закони не приймаються енергоефективності. Однак в мене запитання до пана Торстена. От ви вже два роки в Україні і дуже багато знаєте місцевої специфіки. Як ви вважаєте, що для Верховної Ради складніше: прийняти закони по енергоефективності чи впровадити енергоефективні лампочки, ну, наприклад, у цьому прекрасному приміщенні; і чи пов'язані ці дві речі одна з одною? Дякую.

ВОЛЛЕРТ ТОРСТЕН. И так, и так, наверное, да?

ГОЛОВУЮЧИЙ. Олексій, я передам за адресою, добре? Я думаю, в понеділок на Погоджувальній раді. Дякую.

Шановні колеги, я хочу запросити першого секретаря Представництва Європейського Союзу в Україні Хосе Мануеля Ернандеса до виступу. Будь ласка.

ХОСЕ МАНУЕЛЬ ЕРНАНДЕС. Дуже дякую. Дякую за те, що запросили делегацію Євросоюзу на цю подію. Ще у вересні 2016 року я був на схожому круглому столі, пояснював, що таке державна допомога, і говорив про інші питання. Але сьогодні я хочу відповісти на три конкретних питання, які організатори так, дуже розумно, нам поставили.

Наступний слайд. І це три запитання, на які я дам відповідь. Це не дуже амбітна ціль для мене. Перше – це схема підтримки відновлювальної енергетики. Друге – які є найбільш критичні питання, з якими стикається підтримка Євросоюзу. І третє питання – це роздуми про те, чому ці правила можуть мати відношення до України.

Для цієї презентації пізніше... я розумію, що деякі із доповідачів будуть більш детально говорити про схеми підтримки. Але в основному я буду говорити про найбільш розповсюджені. І головне – це плата в євро за мегават-години. Чому вони отримують ці платежі? Вони їх отримують, тому що вартість відновлювальної енергетики вища ніж та, що можуть заплатити на ринку. А через те, що тут є певні переваги для довкілля, то через це вони дотримуються того.

Далі. Ми переходимо до першого питання. Коли ми можемо говорити про державну допомогу. І ця державна допомога, тобто це означає, що більшість з них мають у випадку з Україною, як ми бачимо, побачте це, це буде роллю Антимонопольного комітету України, який має бути державним контролем. Будь-яка схема підтримки має проходити через

Антимонопольний комітет. А далі, якщо комітет це ухвалює, вона може бути надана. Чому це так?

Отут показано дуже просто, якими є чотири критерії. Перший критерій. Це має бути компанія.

Третє. Це також дуже зрозуміло, це має бути вибіркоvim і мати економічну перевагу. Якщо ви даєте якусь, якийсь платіж, то це буде економічною перевагою для генерації.

І остання колонка показує, що тут має бути потенціал для того, щоб відновити конкуренцію та торгівлю.

І тоді друге, про яке я ще не казав. Це традиційно найскладніше. Тому що тут говориться про державні ресурси. І традиційно дуже багато країн-членів кажуть: "Ну, ми платимо це ні зі свого власного бюджету. А ми дуже розумно намагаємось отримати доходи від клієнтів. Це тоді вже недержавна допомога.

І останній закон каже про те, що якщо це державні ресурси, навіть якщо вони в скарбниці, вони є державними ресурсами. Схеми в Німеччині або у Франції вони також існують і, звичайно, Антимонопольний комітет він має провести спеціальний тест для того, щоб перевірити, чи задоволені всі ці критерії,

Далі ми переходимо до наступного питання, яке найкритичніше питання. Ми вважаємо, що схема підтримки – це допомога.

Переходимо до наступного питання, чи це відповідає проєвропейським правилам. Зліва у нас правила європейські для схем підтримки, а справа приклади, які можуть бути представницькими для України. Тут схема підтримки вітряної енергетики у Франції у 16-му році. Перше, у французькій системі це має бути у формі преміума. Друга умова, що вона має продаватися напряму до ринку, що це означає не має бути ніякого посередника, щоб купували енергію, а потім далі продавав. Також це має бути, відповідати балансуючим відповідальностям, тобто це у Франції ринок рідкий інтрадей і

далі ця допомога має надаватися конкурентно, а не адміністративно. У Франції вони цього не роблять, але це через декілька причин. Перша – це те, що вони подивились на, що це коштує, тобто вони дивляться на грошові потоки. І вони з'ясували, що вартість – це 44 євро за мегават-годину, далі вони прогнозують, якою має бути ринкова ціна, у цьому випадку 35 євро. Далі вони вирішують, якою має бути резонна, розумна прибутковість, 7, 5, і вони тоді розуміють, що їм потрібно до 15 років платити. І далі ця схема вона ефективна тільки на один рік. Якщо ви генеруюча компанія, то ви будете отримувати допомогу на 15 років, а фактично ця схема буде діяти тільки один рік. І Франція вирішила, що вона як тільки іншу якусь схему розробить, то вони перейдуть до цієї схеми, яка буде засновуватися на конкурентних умовах.

І також у нас є механізм, коли ви отримуєте, якщо ціна ринкова буде більше ніж 35 євро, то тоді такий механізм включається для того, щоб забрати додаткові прибутки від генеруючих компаній.

Далі ми підходимо до наступного питання, що це буде означати для України. Тобто правила в Україні були прийняті в серпні... будуть прийняті в серпні цього року. Але, якщо говорити про існуючі схеми, то тут мають бути існуючі. Треба скорегувати і існуючі схеми таким чином, щоб це все розпочалося в серпні 2018 року. Антимонопольний комітет фактично консультується по питаннях довідки. Тобто це дійсно правила, на які я відповім в другому питанні. І план такий, щоб ці всі правила вже існували для того, щоб вже з серпня цього можна було ефективно контролювати.

Також питання, з якими стикнуться "зелені" тарифи в наступні роки.

Перше. Ми знаємо, що допомога, вона надається не на конкурентній основі, а адміністративно. Тоді, якщо ми будемо діяти по логіці Франції, то, перше, потрібно зрозуміти, що це мої плани стандартні. Тобто вам потрібно отримати CAPEX і OPEX для таких стандартних станцій.

Далі ви маєте зрозуміти, якими будуть доходи цих станцій і, яка має бути прибутковість. Далі ви можете встановити наскільки ця допомога має... як довго має виплачуватися ця допомога і далі включається цей механізм, який допоможе це зробити. А далі, тут має бути у формі премії, також це має продаватися напрямку ринку і нормально... це має засновуватися на ринкових умовах і максимум 10 років має пройти. І оце три запитання, на які намагався дати відповідь. Також я маю дуже скоро йти і тому, якщо є у вас запитання тепер, то я на них відповім, бо у мене дуже мало часу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Шановні колеги, будь ласка, три запитання, якщо є, будь ласка.

ФАВОРСЬКИЙ Ю.П. Юрій Фаворський, Інститут відновлювальної енергетики. У мене питання по останньому слайду там, де ви сказали, що 2018 році буде робитися калькуляція, тобто підрахунок "капекса" і "опекса" для стандартного відновлювального якогось виробництва.

Перше питання, що таке стандартне в цьому розумінні?

Друге, як ви будете порівнювати CAPEX і OPEX, якщо це буде не відновлювальна, а традиційна енергетика і як буде враховуватися саме екологічні показники в економічних одиницях?

ХОСЕ МАНУЕЛЬ ЕРНАНДЕС. Дякую за запитання, тому що тут потрібно прояснити дві речі: перше, це те, що фактично ставка вона існує, коли потрібно повідомити про ці схеми Антимонопольному комітету і буде даний період для того, щоб підлаштуватися.

Тепер, якщо говорити про ці стандарти. Буде орган, який буде відповідати за ці схеми і фактично у вас може бути схема, яка буде покривати абсолютно всю відновлювальну... сектор відновлювальної енергетики і вони мають визначити, якщо це сонячна, ви будете підтримувати сонячну до 10

кіловат, від 10 до 3 мегават і ви маєте встановити стандарти по всіх цим порогах, тобто має бути такий стандартний план, який ви встановите для них. Наприклад, 10 мегават вітрова станція і на цій установі ви будите розраховувати CAPEX і OPEX, це означає, що не просто буде. Один план, ви скажете, всі вітрові станції на суші, один план по CAPEX і OPEX, але ви маєте дивитися на різні параметри і розрахувати, можливо, 5-6 стандартних планів для регіон, можливо, в цьому регіоні менше вітру, там більше вітру, тобто ви маєте розробити такі стандарти і це буде залежати від тих цілей, які на той момент будуть підтримувати розробники політики цієї.

КОБЕЦЬ М.І. Микола Кобець, експерт з енергетичної політики, проект UNIDO/GEF в Україні.

Мене цікавить, чи існують якісь особливості схем підтримки відновлювальних джерел енергії в транспортному секторі? Що ви можете порекомендувати Україні?

Дякую.

ХОСЕ МАНУЕЛЬ ЕРНАНДЕС. Ну я думаю, що... я тільки електроенергією займаюся, але я можу пообіцяти перевірити те, що стосується транспорту, але я не є експертом по транспорту, по цих питаннях не можу відповісти.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Третє запитання задати.

Проблема небалансів в енергетичних системах відновлювально... використання відновлювальних джерел сьогодні. Перша і друга частина, наскільки сьогодні нові технології принаймні накопичують, дозволяють вирішувати проблему небалансів?

ХОСЕ МАНУЕЛЬ ЕРНАНДЕС. Я би так відповів, з точки зору конкуренції, яка зорієнтована на ринок. Тут головний принцип – це забезпечити, щоб кожний генератор, тобто виробник, слідував одним і тим самим правилам, що і звичайні виробники. Але якщо, наприклад, у вас немає або ринкового механізму, або немає технології, то тоді той, хто розробляє політику, має підрахувати це таким чином, щоб показати, що це неможливо. Це залежить від зрілості ринку. Ми знаємо, що в певних країнах вони фактично інтегрують досить успішно відновлювальну енергетику, і у них досить складні механізми. Але я думаю, що доповідачі пізніше будуть про це говорити. Але просто, з чисто державної точки зору, якщо є ринкові умови, то є причини приймати.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Шановні колеги, шановні друзі, ви знаєте, що сьогодні... це не секрет, що сьогодні в Міністерстві палива і енергетики спільно з основними стейкхолдерами йде велика робота по розробці концепції енергетичної стратегії України, де значна частина, і суттєва частина цієї стратегії присвячена і питанням розвитку відновлювальної енергетики, і енергоефективності.

Я хотів би до слова запросити заступника міністра палива і енергетики Бойко Наталію.

БОЙКО Н.А. Дякую дуже.

Справді, у нас зараз триває дуже велика робота стосовно енергетичної стратегії. І саме зараз я сиджу між двома представниками управляючого комітету. Зараз енергостратегія перебуває на етапі вже передфінального доопрацювання. Було надзвичайно багато дискусій на різному рівні стосовно того, як нам краще представити ВДЕ в енергостратегії і як нам рухатися до тих цілей, які у нас поставлені. А цілі у нас, справді, зафіксовані в Національному плані дій з відновлювальної енергетики на період до 2020

року і пізніше, оскільки стратегія виходить далі за цей період. Стратегія у нас буде до 2035 року, то частка відновлювальних повинна ще більш... бути ще більшою.

У нас, справді, зараз є зафіксований "зелений" тариф. Він є надзвичайно високий, як уже сказали колеги, в порівнянні з іншими державами в Європі. Але тут також мені сподобався підхід, який пані Оля Белькова вибрала до своєї вступної промови щодо того, що, незважаючи на такий високий "зелений" тариф, великої динаміки з розвитку частки відновлювальних ми зараз не бачимо. І, думаю, що всі присутні тут чітко знають, на яких цифрах ми зараз перебуваємо і розуміють поточну ситуацію.

Насправді, є, там, багато факторів, які впливають на поточну ситуацію. Але однозначно мені також сподобався коментар колег щодо того, що потрібно щось змінювати. І, я сподіваюся, що в ході також цієї дискусії народяться, там, конкретні ідеї і стосовно того як можна додатково стимулювати або моментами змінити підхід до менеджменту відновлювальних джерел енергії.

Стосовно того, що зараз робить Міністерство енергетики для того, щоб працювати за збільшенням частки відновлювальних, крім доопрацювання енергостратегії.

По-перше, це є дуже чіткий фокус на створення якісного погодинного прогнозування виробництва електроенергії з відновлювальних. Є окремий проект, який вже націлений на прогнозування виробництва електроенергії з вітру. Поки що це, скажімо, не великий проект, але в перспективі його потрібно масштабувати на дуже чітке прогнозування, тому що без чіткого прогнозування ми не зможемо забезпечити нормальне функціонування енергосистеми.

Другий такий важливий блок. Це є все-таки прийняття Закону про ринок електроенергії. Незважаючи на те, що, справді, ведеться дуже велика робота і з боку міністерства, і з боку комітету, особливо, тим не менше,

станом на зараз закон досі не прийнятий. І, ну, наприклад, навіть у мене вже був досвід, коли минулого тижня ми зустрічалися з потенційними інвесторами у відновлювальні, а нам потрібні обов'язково інвестиції великі у відновлювальні для того, щоб збільшити частку, всі з них так чи інакше натякають або прямо говорять про те, що до прийняття закону Радою і до того моменту, коли вони отримають фінальний текст і його побачить, ніхто не буде йти на такі великі кроки стосовно нових інвестицій. Тому я розумію інвесторів і тут, ну думаю, це досить справедливо. Вони теж не можуть вкладати у те, чого вони не знають. Тобто це такий другий важливий крок, який ми повинні зробити, а пізніше вже рухатись далі.

Міністерство також повинно працювати над забезпеченням збалансованого розвитку з ВДЕ, власне, з урахуванням технічних особливостей енергосистеми України. І тут дуже велика також робота проводиться спеціалістами нашими і є аналіз того, яка є поточна ситуація, є розуміння того або намагаємося зрозуміти, проаналізувати те, як будуть розвиватися різні ринки. Мова йде і про знову ж таки і про Smart Grid, і про додаткові потужності по storage, і взагалі про технології. І також ця дискусія піднімається різними колегами та консультантами в ході енергостратегії стосовно того, якими будуть технології через 5-10 років, що ми зможемо собі дозволити по storage, і як взагалі буде балансувати енергосистема.

Для мене особисто дуже важливо є те, що зараз ведуться надзвичайно різні дискусії для того, щоб збільшити частку відновлювальних. І ми, наприклад, вчора мали таку публічну дискусію з колегами стосовно того, ну це трошки, як Ольга Валентинівна сказала: у мене є мрія, у мене, здається, також є мрія. Ми вчора багато з колегами обговорили такий тип розвитку відновлювальних як кооперативи. І наприклад, тут був, Олексій Рябчин одразу обернувся, ви розкажете нам потім Олексій про ваш законопроект. Тут є також, наприклад, така жвава дискусія, і мені це дуже подобається, тому що я розумію, як казав уже Торстен, потрібно, звісно ж, ставити на великі

проекти і розвивати великі проекти, спілкуватися з інвесторами, створювати для них додаткові умови. Але, насправді, потенційно кожен з нас може бути таким невеликим рушієм розвитку відновлювальних джерел енергії. І це може бути надзвичайно цікаво. Тому у мене теж є мрія: крім збільшення частки відновлювальної до 11 відсотків, я тепер почала мріяти ще про частку в кооперативному вітряку або в невеликій сонячній електростанції. Загалом... Ну, серйозно, нормальна мрія.

Там також ми обговорювали те, що, ну, звичайно, всі технології також максимально розвиваються. І є там технології по тому, як обліковувати дані. До цього нам теж ще потрібно рухатися. Загалом напрямок на енергоефективність і розвиток відновлювальних джерел енергії повинен нам в кінцевому результаті дати позитивний результат.

Стосовно того, як буде виглядати ринок для відновлювальних після прийняття закону, то думаю, що там також закладені дуже конкретні такі запобіжники і стимули для розвитку відновлювальних джерел енергії. Це і те, що відновлювальні джерела енергії будуть продавати 100 відсотків гарантованому покупцю до 2030 року, це те, що гарантований покупець продає весь обсяг електроенергії на ринку на добу наперед; про те, що в перехідний період АЕС будуть продавати гарантованому покупцю за регульованою ціною частку електроенергії на покриття різниці між "зеленим" тарифом та ціною на ринку знову ж таки на добу наперед. Тобто насправді після того, як запрацює новий закон, "зелені" також отримають багато додаткових стимулів для того, щоб розвиватися.

Загалом я думаю, що однозначно там потрібно рухатись в цьому напрямку. І ми готові максимально до всіх ініціатив, ми готові їх підтримувати, з ними працювати. І Міністерство енергетики відкрите до "зеленого". Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, пані Наталія.

Шановні колеги, я хочу сказати, що, крім Комітету палива і енергетики, крім Міністерства палива і енергетики, з моєї точки зору, головним, в доброму сенсі цього слова, лобістом розвитку екологічно чистої енергії все-таки повинно бути Міністерство екології. І от про ініціативи Міністерства екології, про їхню позицію, про проект, який пов'язаний з розвитком, чи з будівництвом сонячних станцій в чорнобильській зоні відчуження.

Я хотів би запросити до слова Віталія Петрука, голову Державної агенції з управління зони відчуження, будь ласка.

ПЕТРУК В.В. Дякую.

Доброго дня! Я хочу розпочати ось із чого, що історично склалось так, що 265 тисяч гектарів території України має особливий статус. І, на жаль, це не найкращий статус, це радіаційно-забруднена територія і найближчі декілька тисяч років ця територія буде в принципі непридатною для проживання.

На сьогодні переважно ця територія використовується якраз для створення інфраструктури поводження з радіоактивними відходами. Минулого року Президентом прийняти рішення, що частина її буде якраз це якраз Чорнобильський радіаційний біосферний заповідник, а решта територія і надалі будуть використовуватись для подолання наслідків Чорнобильської катастрофи та удосконалення якраз інфраструктури поводження з радіоактивними відходами. Проте вся ця інфраструктура, яка пов'язана з радіоактивними відходами вона займає доволі незначні площі. В той же час на території зони відчуження наявний відкритий розподільчий пристрій на колишній Чорнобильській атомній станції, там наявні електропередавальні мережі: 110, 330, 750, які на теперішній час продовжують використовуватися "Укренерго" і "Київобленерго" для передачі електроенергії. Ми маємо висококваліфікований персонал: атомники, енергетики, а також інший

персонал, який працює в зоні відчуження і має досвід якраз роботи на радіаційно-забрудненій території.

Враховуючи, задекларовані державою цілі щодо виконання зобов'язань, зокрема, по Паризькій угоді і необхідності в принципі досягнення виробництва електроенергії з відновлювальних джерел, там в 11 відсотків та і в принципі, там загальносвітові тренди. Ми прийшли до висновку, що одним, мабуть, з найкращих найбільш раціонально розумних шляхів використання території зони відчуження це якраз і є розвиток альтернативної енергетики. І акцент ми зробили в першу чергу на сонячній енергетиці саме тому, що ця територія доволі безпечна, вона не потребує залучення великої кількості персоналу на етапі вже її експлуатації. З цією метою ми відібрали більше 2 тисяч гектарів площ, які не заліснені, максимально рівні, там немає ніяких стихійних сховищ. І я хочу сказати, що ці 2 тисячі гектарів, вони займають менше 1 відсотка території зони відчуження, а в той же час можуть дати біля тисячі мегават електроенергії.

Для цього, за підтримки міністра екології, до речі, Остапа Михайловича Семерака, ми розпочали дії в цьому напрямку. Перші проблеми, з якими ми зіштовхнулися, це були питання нормативного врегулювання, прийняли закон у липні минулого року, який в принципі дозволив нам здійснювати заходи пов'язані з, розпорядчі рішення в принципі приймати щодо використання землі у зоні відчуження. Були прийняті інші нормативно-правові акти урядового рівня, які дають можливість реалізовувати проект Chornobyl Solar. Хоча наразі, от продовжуючи його реалізовувати, ми постійно зіштовхуємося з новими і новими викликами, наприклад, такі, як проблема встановлення поштової адреси у зоні відчуження, тому що у нас немає ні населених пунктів вже, ні вулиць, нічого. Але тим не менше працюємо.

Ми повідомили про можливість подачі заявок для того, щоб розміщувати там якраз сонячні панелі, наразі маємо звернень більше 50

різних юридичних осіб. Ці заявки, які ми отримали, вони опрацьовуються і знаходяться на етапі оформлення. Рух іде, ми не очікували на таку кількість заявок, буду відвертим.

В той же час паралельно проводили переговори, це як для прикладу, для розуміння як це відбувається і з чим працюємо.

"Новарка", ви знаєте, що консорціум "Новарка", який складається з провідних французьких компаній, буде нам новий безпечний конфайнмент над четвертим енергоблоком зруйнованим.

Одна з компаній велика, французька компанія, яка має оборот там рік біля 30 мільярдів євро, має фінансові можливості, має сонячні електростанції і у Франції, і в інших країнах світу, ми їм запропонували розглянути можливість, враховуючи те, що вони мають досвід роботи в Україні, мають досвід роботи в зоні відчуження, у них мобілізований персонал, мобілізована техніка в зоні відчуження, для того, щоб вони побудували, можливо, свою сонячну електростанцію якраз в зоні відчуження.

Спочатку компанія загорілась, але потім відмовилась. І, на превеликий жаль, вона відмовилась через причини таких... загальнодержавні ризики, якщо це можна назвати. От їх занепокоїло якраз гарантії збереження цього "зеленого" тарифу до 2030 року, незважаючи на переконання, що це прийнято законом. І, в принципі, загальноекономічна стабільність, яка є в країні. Наразі переговори, на жаль, ми з ними не продовжуємо. Проте, звернень у нас багато і ми руки не опускаємо, рухаємось далі.

В той же час, зразу хочу сказати вже, якщо можна, на завершення, це те, що ми розуміємо, що зона відчуження це не найкраща територія країни з точки зору розміщення сонячних панелей в Україні, в принципі.

Ми віддаємо розуміння це те, що там південь, центральна частина України з точки зору сонячної радіації є значно привабливіше. Але справа в тому, що саме зона відчуження така велика територія масиви, які є і той досвід роботи, який ми маємо, ну, напевно чи можуть бути використані для

якихось інших цілей. Ну, не будемо ми там садити картоплю найближчі пару тисяч років. Дякую. В мене все.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Шановні колеги, враховуючи... Я про це хотів сказати. Враховуючий великий інтерес до цього проекту, який може бути розміщений в зоні відчуження Чорнобильської станції. Давайте 3 коротких запитання. І перше я надаю пані Бельковій.

БЕЛЬКОВА О.В. Дуже дякую. Дякую вам за презентацію. Я думаю, що у медіа сьогодні і серед політикуму, і серед експертів є дуже багато міфів і є частиною...ну, і це, до речі, теж дорікання вам від імені народних депутатів, що немає чіткої інформації. Що це за проект? На чий гроші він буде виконаний? Якщо не на державні, на що я щиро сподіваюсь, то скажіть, будь ласка, в залі сьогодні сидять представники дуже багатьох типів генерації, я не роблю переваги для жодної з них. Як вони конкретно можуть відкрити транспарентний спосіб єдиний для всіх долучитися до виконання цього проекту, як ми як народні депутати можемо знати, що немає так ніякого такого, знаєте, междусобойчика або для кумів, сватів чи ще когось з якимось привілеями створення якихось окремих умов для участі у цьому проекті. Загалом, звичайно, ми всі зацікавлені, ми віримо у це. Але я тільки постійно чую, або там сонця не вистачає, або вітру немає, або мережі вже не ті, або тільки для своїх. І поки що ви не розвіяли ці міфи. Будь ласка, я провокую вас на дуже чітку відповідь.

ПЕТРУК В.В. Ага, я зрозумів. Хочу сказати, що ні копійки бюджетних коштів на це не планується. Ми розглядаємо цей проект і відразу себе позиціонували якраз таким чином, що державне агентство якраз створює умови для розвитку цих проектів. Тут держава не виступає у цьому проекті ні

співвласником, не вкладає коштів. Ми створюємо умови і надаємо територію для розміщення сонячних панелей. Це у нас доволі відкрито і ми абсолютно нікому не відмовляємо. І якраз одним із ризиків, який ми для себе бачимо, – це в першу чергу репутаційний, щоб не було якраз того, про що ви нам говорите. І саме тому...

Ще що я хочу сказати, що питання, пов'язані якраз з проектом, – це питання більш енергетичні. Питання, якими займається агентство і Мінприроди – це питання якраз таки інституційні, пов'язані з наданням земельних ділянок в оренду для розміщення. Далі компанії, це бізнес, бізнес має займатися цим якраз сам, тому що питання підключення в мережу, питання отримання технічних умов, це вже питання якраз до енергетиків. Якщо це великі потужності, тому що заявки є різні, є заявки на 20, на 30 га, є більше, в залежності від цього це якраз і питання "Укренерго", питання "Київобленерго". Судячи з вашого запитання я зрозумів, що є, мабуть, брак інформації якраз від нас щодо цього. Ну ми постараємося тоді це зняти, це важливо...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Можливо у розвиток цього запитання, от є 50 учасників чи кандидатів. Ви їх пускаєте всіх 50 чи ви будете проводити конкурс? Якщо це буде конкурс, які критерії цього конкурсу і які ключові виклики є в цьому питанні?

ПЕТРУК В.В. Насправді ми хочемо, щоб максимально була велика кількість тих, хто працювали. Якраз саме це зараз опрацьовується якраз в міністерстві. Разом державне агентство працює якраз з юристами міністерства, щоб по критеріях. Тут же ж, коли приймався закон, ми спеціально, щоб не було, як ви сказали, "міжсобойчика", вийшли на те, що рішення щодо передачі землі в оренду буде приймати Кабінетом Міністрів.

Тобто тут не вийде, що голова агентства чи міністр комусь щось надав – і все.

Критерії ще наразі не готові, але згідно діючого законодавства – якраз ми з юристами проводили дискусії, - ми не можемо відмовити щодо оформлення цих ділянок для передачі в оренду. Я поясню: вся територія зони відчуження відповідно до її статусу наразі є землями лісу. Для того, щоб змінити з лісу на землі енергетики, якраз і має бути згідно українського діючого законодавства перевести з земель лісу в землі енергетики. Тому це перше, з чим ми зіштовхнемося.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ну дивіться, просто щоб завершити цю дискусію, ми повинні чітко усвідомлювати алгоритм, по якому ми повинні з вами разом йти. Тому що, коли ви кажете, що це буде приймати рішення уряд, ну, ви відповідальність перекладаєте на уряд. І тому уряд повинен тоді розробляти критерії, кого пускати, а кого не пускати, і щоб це було прозоро, правильно, конкурентно і так далі. Все рівно нам з вами прийдеться розробляти ці критерії. Це позиція номер один.

Позиція номер два. Якщо взяли там виділили поки що 2 тисячі гектарів землі, це приблизно для сонячної генерації, я так розумію, десь 1 гігават потужності. 1 гігават потужності, я так думаю, по цим мережам, які там є, ми прийняти не зможемо. Цей "Укренерго" скаже. Я думаю, це десь 350 мегават, можливо, 300-350 мегават. Якщо так, то уже як би заявлена площа і можлива потужність вступають в протиріччя. Тому 50 учасників треба буде розділити, умовно кажучи, на 300 мегават потужності, і тоді провести якийсь конкурс. Який це конкурс? Можливо, тоді конкурс, хто дасть... хто готовий продавати по більш дешевій ціні "зелену" енергію, тоді той буде вигравати. Так, як проводять аукціонні конкурси сьогодні, скажімо, в країнах Європейського Союзу, в країнах, там, Східної, тобто Південної Америки і так далі, і тому подібне.

Я би закликав Міністерство екології спільно з нашим комітетом і спільно з Міненерго все-таки розуміти, як із точки А нам дійти до точки Б і ми цей шлях розуміли. Окей? Домовились.

ПЕТРУК В.В. Домовились. Да.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Шановні колеги, я хочу представити... Ще одне. Будь ласка, пан Підлісецький.

ПІДЛІСЕЦЬКИЙ Л.Т. Та. Я би ще хотів прокоментувати. Я, насправді, сьогодні в стінах Верховної Ради зустрівся з міністром Семерак, і ми так словами перекинулися по цьому проекту і ми обговорили, що дійсно під такий проект великий треба окремий закон, оскільки без прийняття окремого закону не може бути. Чому?

Якщо прийняти позицію, яку сказав пан Домбровський, що має бути конкурс, хто дешевше запропонує. Дешевше згідно українського закону про, там, на сьогоднішній день про енергетику... електроенергетику чи на, там, завтрашній Закон про ринок електроенергії в нас є "зелений" тариф відповідно ціна продажу електроенергії має бути по ціні визначення в законі. Якщо ми хочемо зробити конкурс, нам вже треба поміняти умови, хоча би під це. Це має бути, ціна має бути ринкова або якась вища ніж ринкова, ну, треба її це правильно прописати. Це один момент.

Другий момент. Мають бути технічно прописані... законодавчо прописані технічні умови або прописані механізми створення технічних умов, оскільки є дуже велике питання небалансів, велике питання з видачі балансуючих потужностей. Оскільки забезпечити 1 ГВт чи навіть 300 МВт потужності сонячної, яка є... працює в базі, насправді, є дуже технічно складно. Тому тоді дуже багато питань.

І третє, і основне. От пані Наталя Бойко говорила про, що жодні інвестори не зайдуть без закону, про ринок електроенергії, оскільки вони не будуть знати... не знають як буде воно функціонувати, як будуть... які умови будуть. Але я вам хочу сказати, що навіть, якщо ми будемо мати Закон про ринок, ми вже зараз знаємо і розуміємо, що не тільки законом це все регулюється. А також дуже велике питання виникає, а як під'єднуватись і за скільки під'єднуватись. Якщо ви тим 50-ти інвесторам, скажете, очікувану вартість підключення, яку порахували пан Вовк, то вони вже всі відійдуть і ніхто не буде під'єднуватись. Я думаю, що в наступній розповіді, мабуть, пан Вовк мав би розказати чи є реально з точки зору вартості підключення таке. Оскільки коли людям скажуть заплатити з десятки мільйонів, а то і більше, то ніхто вже не буде і вже питання, взагалі, зніметься.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Лев Теофілович, дякую за те, що ви мені допомогли представити слідуючого спікера – пана Вовка. Ні, до речі, я це говорю щиро, тому що мені дуже комфортно і приємно говорити, що профільний комітет палива і енергетики не є дуже політизованим. Ми стараємось бути максимально професійними і влаштовувати дискусії на професійній основі, мінімізовувати будь-які політичні там впливи і так далі. І це правильно. Але перед тим, як передати пану Дмитру слово, я би хотів сказати, що реально ми маємо сьогодні ціну на енергетичні ресурси, видає дорожче ніж традиційні. І ми би хотіли зрозуміти позицію так, і аналіз нашого незалежного регулятора, який сьогодні працює в рамках із повноваженнями нового закону незалежного регулятора. А ми маємо на сьогоднішній день серйозну ситуацію і необхідність принаймні зробити переобладнання теплових станцій з однієї групи вугілля на другу групу вугілля, яка є на нашій території. І розуміння того, скільки це буде коштувати і наскільки CAPEX будуть конкурентні між ВДЕ і, скажімо, вугільної модернізації. І питання, про яке Лев Теофілович

сказав, воно гаряче, філософія підключення не тільки ВДЕ, а, взагалі, підключення суб'єктів економічної діяльності. Будь ласка.

ВОВК Д.В. Добрий день всім! Дякую за вступ.

Хочу сказати перед тим, як перейти до презентації, що все ж таки Закон про регулятора в частині фінансової незалежності досі не реалізовано. Ми від себе зробили всі заходи, які мали зробити це і реєстр ліцензіатів, які мають сплачувати внески і порядок сплати внесків розробили проект закону змін до Бюджетного кодексу, щоб нарешті отримати ці регуляторні внески і зарплати, які передбачені в законі, щоб отримав і апарат комісії, і керівництво комісії, і нові члени комісії, направили його до Міністерства фінансів, і до вашого комітету, до бюджетного комітету. Але поки що руху немає. І без внесення...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ми поки що... Ми поки що пропозицій проекту закону від Кабінету Міністрів не отримали.

ВОВК Д.В. Від нас?

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ні, від Кабінету Міністрів...

ВОВК Д.В. Від комісії?

ГОЛОВУЮЧИЙ. ...як суб'єкту подання ми не отримали.

ВОВК Д.В. Від комісії?

ГОЛОВУЮЧИЙ. А проект закону від вас. Він у нас є і ми його вивчаємо.

ВОВК Д.В. Якщо перейти, власне, до виступу. Я підтримую вас, Олександр Георгійович, і всіх членів комітету, що канонізація, інквізиція або ігнорування економічних реалій в такому надважливому секторі як енергетика є неправильно.

Тому перейду до презентації. Вона розділена на два фрагменти.

Перший. Це місце видає в грошових потоках так як запропонували організатори. Скільки видає? Можуть претендувати? Яке навантаження може лягти в разі виконання Національного плану? І гаряча тема щодо підключення. Я підготував коротку презентацію, сподіваюсь, вона потім буде розміщена на сайті і буде поширена всім. Але перепрошую, що вона не в усіх зараз є в наявності. Тому я буду дуже повільно по цифрам йти.

Перше з чого хотілось би почати, це з динаміки виробництва електричної енергії відновлювальної джерелами енергії. За минулий рік обсяг виробництва без врахування великої гідрогенерації склав приблизно 1,7 мільярда кВт/год.

Цей рівень майже незрівний в порівняння з попередніми роками, у нас були більше раніше, коли ще територія України включала і не була окупована, а включала в виробництві і Крим, окуповані території Донецьку та Луганську.

Якщо казати про встановлену потужність, то на кінець 2016 року ми маємо 1,1 ГВт потужності. За минулий рік 2016 побудовано було 120 МВт нових потужностей. Частка в загальній структурі виробництва складає лише 1,2 відсотки.

Наступний слайд, прошу. Якщо казати про вартість відновлювальних джерел енергії в загальній структурі електричної енергії, то вона на 16-й рік склала 6,7 відсотка, проти 1,2 відсотка у виробництві.

Якщо казати про загальну суму, яку дуже в технологічних галузях легко взяти в якусь цифру і красиво оперувати, то щоб красиво оперувати в

минулому році ВДЕ отримали 8,1 мільярда гривень і завдяки рішенням, які приймали ще в 15-му році, ця цифра з такою ж потужністю могла бути і 10 мільярдів. Я дуже вдячний парламенту, що в кінці 16-го року були проголосовані ще додаткові зміни, які дають джерело для будівництва нових генерацій за адекватними ринковими умовами.

Якщо казати про середньозважений тариф, який також важливо не забувати, тому що часто дискусія на круглих столах, вона така позитивна емоційна, але і Smart Grid, і нова генерація вимагає грошей, і це треба дивитись скільки кошти, в електроенергетиці для нової генерації, яка там в справедливих конкретних умовах, всіх має цікавити яка є повна вартість електричної енергії. Я до неї перейду пізніше. Але на зараз ми маємо середньозважену вартість відновлювальних джерел 4 гривні 60 копійок без ПДВ, це лише вартість генерації без втрат в мережах, без дистрибуції, щоб її доставити до побутового споживача або споживача промислового невеликого бізнесу по другому класу.

Для порівняння, у нас затверджені зараз тарифи для населення, які мають два блоки. Перший блок з ПДВ, з дистрибуцією, з усіма втратами, це 90 копійок. Другий блок, від 100 і вище кіловат, це гривня 68 з ПДВ. В той же час тариф ВДЕ з ПДВ без дистрибуції коштує 5 гривень 50 копійок за минулий рік.

Це просто, щоб нагадати всім вартість відновлювальних джерел для всіх споживачів.

Я випереджу запитання, що в нас є велика частка АЕС, тим, що за умови, наприклад, досягнення 30 відсотків частки відновлювальних джерел, коштів на будь-які інші види генерації або на дистрибуцію просто не буде. Тому що 5 гривень помножите на 0,3, ми виходимо вже на тариф, які вже зараз затверджені і більше додаткових рішень ще не було.

Прошу наступний слайд. Часто піднімається питання виконання Національного плану з частки електроенергії, з відновлювальних джерел.

Треба дуже уважно до цього плану придивитися. Він включає вимоги в розрізі видів генерації по потужності і по кіловат-годинам виробництва.

В цьому плані є і велика гідроенергетика, в цих 11 відсотках. Ми вирішили, що найбільш коректно аналізувати потужність. Тому що в залежності від погодних умов, як і по сонячній реляції, але все ж таки по паводкам частка виробітку може бути дуже різною.

Тому ми взяли наш план в розрізі видів генерації на 2020 рік, який вимагає 11 майже гігават потужності, в тому числі і великої генерації, і порівняли з існуючими. Виходить, що у нас дефіцит для виконання плану складає 3,7 гігавата. З врахуванням вже оголошених планів, затвердженої стратегії "Укргідроенерго", великих проектів, які, ми знаємо, що вже рухаються, потреба складає майже втричі менше. Це 1,2 гігават.

Потім ми зробили моделювання, яке включало наступне. За 2016 рік було введено 120 мегават, є якась структура вже в нових потужностях, яка, мабуть, свідчить про те, які з видів генерації є пріоритетними у інвесторів. В ній сонячна генерація склала майже 80 відсотків. Наступна була вітрова, 11 мегават, це 9 відсотків.

Таку ж пропорцію використали для заповнення дефіциту, який ми побачили для виконання Національного плану. Врахували капітальні інвестиції, які на сьогоднішній день, врахували тарифи, які для нових об'єктів генерації. Ми бачимо і знаємо, що вони зараз знаходяться в діапазоні 10-15 євроцентів, в залежності виду генерації.

Врахували коефіцієнти використання встановлених потужностей для того, щоб зрозуміти, скільки мегават потрібно, скільки це буде коштувати побудувати, скільки вони вироблять електричної енергії, і яка буде вартість цієї електричної енергії. Для того, щоб виконати національний план, який він є треба додатково інвестиції 3 мільярди євро... 3 мільярди євро майже вони дозволять виробити лише 5,5 мільярдів кіловат годин і це буде коштувати в рік по діючим тарифам 700 мільйонів євро.

Щодо виконання національного плану, наприклад, (наступний слайд прошу) для досягнення частки 20 відсотків, тому що часто лунають припущення, що 11 – мало треба ще більше, пропорційно зростають і капітальні інвестиції і навантаження по вартості.

Наскільки зміниться ціна генерації – цікаве питання, якщо виконати національний план? В сценарії плюс досягнути 11 відсотків або досягнути 20 відсотків. Прошу наступний слайд. Припущення були наступні. У нас є за 2016 рік факт структури виробництва і є факт вартості виробництва. Ми пропорційно заміщуємо генерацію всю враховуємо діючий курс євро приблизно 28,5 гривні і отримуємо зростання ціни генерації лише за рахунок цього плану, виконання нацплану плюс 12 відсотків. Якщо ставити за мету досягнути 20 відсотків відновлювальних джерел, тоді ціна генерації зростає на 27 відсотків.

Таким чином я хотів лише підкреслити, що аналізувати треба комплексно, відновлювальні джерела створюють додаткове навантаження на споживача. Це навантаження може бути меншим, якщо буде впроваджено ринок електричної енергії і всі види генерації будуть конкурувати і реально, але власть буде вскрита, скажімо так, і для атомної енергетики, і для гідроенергетики, і для теплової генерації. Але, враховуючи і розвиток регуляторного поля, і в Європі і у нас ідеї, варто задуматись і на майбутнє, на горизонті кількох років впроваджувати нові методи регулювання, які б дозволили збалансувати інтереси і держави по досягненню цільових показників і вартість, щоб була оптимальна для країни, і для того, щоб споживачі були задоволені, тому що для нас в регуляторі... ми ж не об'єднуємо в собі ще екологічні функції і функції по рівню зарплат в Україні. Все ж таки нас більше цікавить вартість електроенергії, а не канонізація одного з видів генерації.

Я перейду до наступного блоку, це стосується підключень. Треба нагадати усім, що вони регулюються двома основними документами комісії,

що впливають з законів України – це правила приєднання. І другий документ – це методика, що визначає вартість.

По правилах приєднання ми протягом місяця запрошували всіх надавати пропозиції. На превеликий жаль, пропозиції, наприклад, від Міністерства енергетики не отримали, від Антимонопольного комітету не отримали, єдина Асоціація профільна з відновлювальних джерел це була асоціація, яку представляє пан Оржель, надала пропозиції в останній день. Можу лише подякувати Всеукраїнській енергетичній асамблеї, яка своєчасно давала пропозиції і слідує дійсно за роботою. Ну, згадувати те, що надавали обленерго я не буду.

Врешті-решт, ми вважаємо, що є місце для удосконалення і воно полягає в тому, що ми запроваджуємо чіткі граничні терміни виконання приєднання, для нестандартного приєднання таких термінів раніше взагалі не було. Ми робимо градацію в залежності від потужності, яка приєднується для 160 КВт до 100, це граничний термін для приєднання 120 днів і чи м більше, довше термін, він пов'язаний з об'єктивними термінами виконання будівельно-монтажних робіт.

І по стандартному приєднанню, що дуже важливо, ми скорочуємо терміни приєднання, особливо в діапазоні 50-160 КВт та і в інших діапазонах. Якщо казати про невеликих споживачів, я впевнений, що скорочення термінів буде дуже позитивним і взагалі встановлення чітких термінів є правильним кроком.

Окрім встановлення термінів, ми запроваджуємо відповідальність електропередавальної організації за виконання цих термінів. У разі порушень є зменшення вартості приєднання на 10 відсотків за незначне запізнення для стандартного приєднання на 10 днів, у разі перевищення терміну приєднання на 20 днів – мінус 20 відсотків, у разі суттєвого перевищення терміну – повернення з індексацією.

Другий документ важливий – це методика розрахунку. Вона була затверджена ще в минулому році до набуття Закону, чинності Закону про Національну комісію, погоджено з усіма органами, всі її підтримали, але коли вона була застосована комісією трошкитому, було досить багато критики. Ми цю критику проаналізували і визнаємо, що є місце для удосконалення, воно стосується двох аудиторій.

Перша аудиторія, це замовники, які є споживачами. Для того, щоб дійсно зробити прозорими процедури, ми пропонуємо виключити лінійну складову і щоб вона не розраховувалась ні за будь-якими технічними умовами. Це перша аудиторія.

І для другої аудиторії відновлювальних джерел ми пропонуємо використовувати інший, ніж для споживачів, підхід. Він полягає в тому, щоб врахувати особливості відновлювальних взагалі генерацій при приєднанні до розподільчих мереж, а саме кореляцію їх погодинного виробництва електричної енергії зі споживанням електричної енергії у регіоні, а також дефіцит або профіцит генерацій в такому регіоні.

Користуючись такою широкою аудиторією, хочу сказати, що кореляція найменша у СЕС, вона складає в середньому по Україні 40 відсотків, по іншим видам генерацій вона вища і майже 96 відсотків для гідроенергетики. Це пов'язано з тим, що вони працюють по диспетчерським обмеженням, також високий рівень мабуть, тому що вони мають можливість регулювати в тому числі свій графік і координуватись з диспетчером.

9 областей у нас не мають генерацій, нам треба... не мають достатньо генерацій, щоб покрити своє пікове споживання, саме таким чином ми розраховуємо профіцит або дефіцит потужності. Мабуть там треба створювати стимули для нової генерації і ми їх пропонуємо зробити. При цьому безкоштовного приєднання не може бути, воно фізично включає щонайменше будівництво ліній і підвищуючих трансформаторів. Тому ми

пропонуємо залишити як мінімальну частку від повної ставки – це лінійна складова.

Таким чином, ми враховуємо особливості генерації. Де-факто це призводить до зменшення вартості генерації в порівнянні... вартості приєднання в порівнянні з попереднім рішенням.

Наступний слайд, прошу. Нам було цікаво проаналізувати те, що ми пропонуємо, як співставно з іншими країнами, які ефектно doing business. Нагадаю всім, що doing business розраховує типовий приклад приєднання складу 140 кіловат з відстані 150 метрів. Це підпадає під українське визначення стандартного приєднання. Ставки стандартного приєднання будуть затверджуватись для другого та третього ступеня (16-50 кіловат, 50-160 кіловат) у вівторок 21 березня. Ця ставка для "Київенерго" складає 55 доларів за кіловат, якщо перерахувати за нинішнім курсом.

Doing business публікує також вартість за кіловат приєднання по всім країнам, де проводиться аналіз: 183 країни. Хочу повідомити всім, що вартість приєднання стандартного в Україні є дешевше, ніж в 90 відсотках країн світу. За існуючими тут.

Крім того, треба зазначити, що середнє значення вартості стандартного приєднання – 140 кіловат, - у світі складає 230 доларів. Медіана, для того щоб коректно аналізувати всю вибірку цих 180 країн, складає 160 доларів. Якщо казати про невеликий бізнес, якщо казати про приєднання споживачів генерації до 300 метрів, то вони всі будуть підпадати під ці ставки. І ці ставки, на нашу думку, є однозначно привабливими для розвитку бізнесу. Враховуючи додатково те, що комісія запроваджує чіткі терміни та відповідальність за порушення цих термінів, я сподіваюсь, що тема анархії в підключеннях піде в небуття.

Якщо казати про підключення для об'єктів відновлювальної генерації. Прошу включити мапу. Ми свої пропозиції озвучили. Ми плануємо їх також як новий проект регуляторного акту запустити. Ми для цього нового проекту

регуляторного акту розробили розрахунки, розмістили їх у нас на сайті, кожен може ознайомитись з розрахунковими ставками в розрізі областей для кожного з видів генерації, де враховані ті фактори, які я раніше перелічив: наявність генерації в регіоні, розрахована як покриття власної генерації пікового споживання регіону, та кореляцію виробництва. Протягом місяця запрошуємо всіх, я сподіваюся, у цій аудиторії є ті, які займаються підключенням, аргументовано давати свою пропозицію.

Наступний і останній, власне, слайд на сьогодні – це порівняння ставок приєднання для відновлювальних джерел енергії. На слайді показано у розрізі кожного виду згідно запропонованої комісією методики вартість приєднання для кожного виду у порівнянні із ставками приєднання для відновлювальних джерел енергії в інших країнах, в США, в Німеччині, у Великій Британії, взагалі в країнах Євросоюзу. Думаю, всі мали можливість ознайомитись із цим слайдом вже на сайті комісії, він підтверджує лише те, що вартість приєднання в середньому складає 150 доларів у світі, і в Україні вона є аналогічною. Інформація щодо вартості приєднання для об'єктів ВДЕ взята з європейських звітів по інтеграції відновлювальних джерел енергії, а також Roadmap 2050, який враховує, що вже казав, наприклад, мій попередник пан Ернандес щодо декарбонізації, відхід взагалі від джерел енергії, що мають негативний екологічний вплив.

Тобто хочу підкреслити, що комісія реагує на критику, але ця критика має бути конструктивною. Краще, якщо щось надходить, ми завжди використаємо. Але якщо пропозиції надходять такі, що обнулити вартість, то ми такі підходи не будемо враховувати. Дякую за можливість виступити.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Кількість рук, яка піднята говорить про те, що нам потрібно провести окремий круглий стіл по цьому питанню. І, я думаю, це буде одним із рішень, якщо ніхто не заперечує, одним із рішень, щоб окремо обговорити більш

детально, більш глибоко, більш професійно позицію, яку висловив тільки що голова НКРЕ.

ГОЛОС ІЗ ЗАЛУ. По підключенню.

ГОЛОВУЮЧИЙ. По підключенню.

ВОВК Д.В. *(Не чути)*

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ні, ні, ну, я ж мушу... Давайте 3 тоді запитання. Будь ласка, Андрій Конеченков.

КОНЕЧЕНКОВ А.Є. Дякую. Ну, по-перше, я хотів би спочатку до вашої статистики звернутися. Ну, ви пам'ятаєте, що в нас все ж таки "зелений" тариф диференційований. І робити просто, що от один тариф "зелений" 5 гривень це неправильно ,якщо ми говоримо.

І, якщо говорити про конкуренцію, то знов треба дивитися на такі речі. Давайте розглядати кожний від виробництва електроенергії окремо.

По-друге, ви зробили такі знов-таки порівняння, що в 2016 році було встановлено у вітроенергетиці 11 МВт, більше 100 МВт сонячної енергетики і ви берете це за основу розрахунку моделі. А, якщо от в 2017 році ситуація поміняється, вітроенергетика встановить 100 МВт, а сонячна, наприклад, менше? Тобто ваша модель вже некоректна.

По-третє, я хочу сказати, щоб подивитися трошки далі. Ви кажете, що от буде стільки коштувати, там, 11 чи 20 відсотків впровадження зелених технологій. А давайте подивимось по-іншому. Ну, наприклад, у нас сьогодні атомна...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Андрій, я дуже вибачаюсь.

КОНЕЧЕНКОВ А.Є. Да. Да.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Можна я попрошу тебе залишити от свій спіч на наш окремий круглий стіл? Якщо є запитання прошу, тому що ми зараз втягнемося в дискусії...

КОНЕЧЕНКОВ А.Є. То було запитання конкретне.

ГОЛОВУЮЧИЙ. ... тема гаряча і кожен може тут, ну, по півгодини, як мінімум, говорити.

Є запитання, задай. Немає, погоримо окремо.

КОНЕЧЕНКОВ А.Є. Ну, от я хотів би, щоб просто пан Вовк прорахував іншу модель, враховуючи сучасні ціни на впровадження...

ГОЛОВУЮЧИЙ. А можна я виступлю в захист регулятора? Ви ж дуже професійні люди, зробіть аналогічну модель...

КОНЕЧЕНКОВ А.Є. Ми цим і займаємось...

ГОЛОВУЮЧИЙ. ... по аналогічному алгоритму і порівняйте: варіант 1, варіант 2, варіант 3 – і ми зустрінемося її обговоримо.

КОНЕЧЕНКОВ А.Є. Добре. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Окей?

ВОВК Д.В. Олександр Георгійович, дякую за те, що допомогли. Але я навмисно показав припущення для того, що кожний міг потім їх замінити. Оскільки це моделювання важливо розкрити припущення, а далі кожний може зробити свою вправу. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Колеги, там біля Андрія, дві руки я бачив, будь ласка, представтесь, тільки запитання.

КУДРЯ С.О. Добре. Кудря Степан Олександрович, Інститут відновлювальної енергетики НАН України. Ви сказали, що в країнах там під'єднання дуже дороге в багатьох, скажіть, які країни безкоштовно приєднують відновлювальну генерацію.

ВОВК Д.В. Дякую за ваше запитання. Скажіть в яких країнах, або який депутат Верховної Ради готовий підтримати, що вартість приєднання ляже на існуючих споживачів.

КУДРЯ С.О. Так я не депутатів питаю, я вас питаю і був закон перший, де під'єднання повинно Обленерго підвести і побудувати трансформаторну, і в першу чергу забрати електроенергію із тої чи іншої генерації відновлювальної енергетики, при чому тут депутат.

ВОВК Д.В. Я поясню тоді свій коментар наступним чином: вартість приєднання фізично є ? і так, як із тарифами є дві можливості як їх оплатити.

Перша можливість, і вона для глибоких приєднань і для приєднань ВДЕ є, мабуть, справедливою, що вартість активів, які необхідні для приєднань оплачує той, хто приєднується. І він потім отримає переваги від того, що він користується природньою монополією, де витрати є нижчими, ніж якби він їх створював самотійно. Ваша пропозиція полягає в тому, щоб

ці витрати перенести з того, хто приєднується на кого? На споживачів, інших...

КУДРЯ С.О. Він транспортує енергію і отримує за це кошти...

ВОВК Д.В. Це є, мабуть, політичне рішення щодо підтримки ексклюзивно... таке рішення раніше навіть було в законі закріплено, коли 50 відсотків необхідно було включати до тарифу. Але в існуючих умовах покладати додаткове навантаження на споживачів, мабуть, некоректно тим більше, що тарифи для ВДЕ розраховуються в кінці кінців виходячи з IRR внутрішньої норми дохідності, а вона і залежить, в тому числі від загальної вартості будівництва. В цій вартості будівництва має певне місце займати і вартість приєднання. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую. Будь ласка, там ще була одна рука. Представтесь і запитання.

КОСТЮКОВСЬКИЙ Б.А. Костюковский Борис Анатолиевич, "Бюро комплексного анализа и прогнозов", общественная организация. У меня вопрос такой. Вы учитывали вытеснение атомных электростанций из баланса производства электроэнергии при расчетах цены на электроэнергию на рынке?

ВОВК Д.В. Заміщення відбулось пропорційно потужностям і генерації, яка була фактично...

КОСТЮКОВСЬКИЙ Б.А. К сожалению, непропорционально. Атомная энергетика намного активнее вытесняется из баланса, чем фактически

объемы ввода возобновляемой энергии. Это надо просто учитывать для дальнейших расчетов.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Давайте ми домовимось, що під час проведення слідуючого круглого столу, про який ми домовились, от, у нас Асоціація вітроенергетики презентує свою модель і свій прогноз. Ви презентуєте свій прогноз, да. І ми подискутуємо, що у нас заміщується, що витісняється і яка ціна цього процесу. Окей?

А регулятор якби має свою точку зору, тому що він за це відповідає. Два політичні запитання, меседжа своїм колегам, яким я не можу відмовити, тому що вони члени комітету. Олексій Рябчин і потім – Ольга Валентинівна, "на закуску".

РЯБЧИН О.М. Дуже дякую. Спробую дуже швидко. Ну, по-перше, дякуємо за презентацію дуже цікаву.

По-друге, такий коментар, що ви спочатку сказали, що ми не будемо враховувати і ми регулятор, і ми не враховуємо заробітну плату, цю соціальну складову. Тобто деполітизований орган. А потім відповідаєте політично на запитання шановного науковця, що, давайте, от, хай депутати там самі вирішують. Тобто трошечки треба або так, або так.

І чи враховували ви в своїй моделі аналіз того, наприклад, круглого столу, який ми проводили в комітеті десь влітку, коли ми проводили його разом з OECD і аналізували субсидії, які держава витрачає на покриття викопного палива?

І от, в підсумках нашого круглого столу було сказано, за 6 років підтримка вугільного сектору склала 62 мільярда гривень. Прямі виплати "Нафтогазу" та субвенції місцевим бюджетам на здешевлення теплової енергії для населення – 45,6 мільярдів гривень. І місія ВДП – 136,3 мільярда гривень.

З 2009-о по 2014-й на підтримку у безпечному стані енергоблоків об'єкту "Укриття" і інших заходів по Чорнобильській АЕС з державного бюджету було витрачено 3,6 мільярдів гривень. На радіологічний захист населення – 1,3 мільярди гривень. Перехресне субсидування – виріс з 18 мільярдів гривень у 2009-у до 40 мільярдів гривень у 2013-у. А на заходи з підтримки енергозбереження та енергоефективності, а також на розвиток ВДЕ за останні 6 років надано лише 479 мільйонів гривень. Ціна питання політична, і питання, куди ти, що ти субсидуєш: або викопне паливо, або атомна генерація, або відновлювальні джерела енергії. І від цього будуть дуже залежати оці розрахунки, які у вас є. Дякую.

ВОВК Д.В. Я вас підтримую. Я хочу сказати, що, дійсно, справедливим мірилом для нашого сектору буде в електричці повна вартість електричної енергії. Але, виходячи з того, що у нас є існуюча модель, то на сьогодні треба оперувати цифрами, які маємо, як ви оперуєте перехресним субсидіюванням або підтримкою державного вугільного сектору, я вимушений оперувати цифрами, скільки коштує ВДЕ, наскільки воно дорожче, і порівнювати тарифи діючі населення з тарифами ВДЕ, які не включають ні дистрибуцію, ні втрати в мережах, ні магістральні мережі.

Я думаю, що з прийняттям Закону про ринок електричної енергії, з лібералізацією сегменту генерації будуть більш реальні стимули в комплексі з іншими елементами державної політики розвивати енергоефективні і, можливо, і ВДЕ генерацію.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ольга Валентинівна, будь ласка.

БЄЛЬКОВА О.В. Дуже дякую.

Дмитро Володимирович, дуже дякую за вашу презентацію. Треба сказати, що перед кожним засіданням саме я формую такий список

орієнтовних питань, які ми хочемо почути. І от Дмитру Володимировичу попалося одне з тих, де одні цифри, і ніякої такої ніби політики. І ви мене повністю вдовольнили цифрами, я багато записала. Але ви мене ще й здивували тим, що ви, окрім цифр, запропонували мапу України. Поверніться, будь ласка, до неї.

І у мене конкретне дуже питання і до аудиторії потім в офлайн, якщо ви маєте відповідь для мене, і для Дмитра Володимировича. А чого це такі різні умови, і чи не криється за цим щось таке цікаве? Наскільки я зрозуміла, у вас є якийсь новий підхід у новій методиці щодо того, як в якому регіоні буде щось коштувати. Як політик, я ж зразу бачу зраду. Розвійте мені, будь ласка, ці міфи, що зради немає, Ольго Валентинівно, спіть спокійно, і що не криється за тими регіонами якийсь конкретний виробник існуючий, який планується, чи якийсь бенефіціар з моїх колег.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Або з власників обленерго.

БЄЛЬКОВА О.В. Іще гірше.

БОВК Д.В. Ольга Валентинівна, ну, розрубити гордіїв вузол, обнуливши ставки і включивши все в тарифи – не наш варіант. Якщо це не наш варіант, я готовий вам передати ехел, який включає погодинне споживання кожним обленерго, погодинну генерацію всіма станціями ВДЕ в Україні, яким чином були розраховані кореляції по кожному регіону, показати по кожному регіону пік споживання за 2016 рік погодинний, показати встановлену потужність у кожному регіоні в розрізі генерації, що дозволяє розрахувати ці ставки. Також ми готові поділитись і оцінками, які робили шановні нами оцінювачі, проходили ліцензію в Фонді держмайна.

І, користуючись нагодою, скажу, що фізичний знос, який враховано, в середньому складає 74 відсотки, тобто в 4 рази менша оцінка, ніж начебто це

було нове. Коефіцієнт утилізації, який також враховано в оцінках, складає мінус 24 відсотки, тобто вони не повністю використовуються. Всі ці документи ми готові надати, створити ДатаРум і запрошувати всіх бажаючих на це дивитись. Я думаю, що це безпрецедентно, коли комісія ще тільки проект схвалює і всі, всі розрахунки ділиться публічно і розміщує. Ми все це розмістили на нашому офіційному сайті і запрошуємо всіх ВДЕ до конструктивної роботи і письмових пропозицій.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ольга Валентинівна, я дозволю три коротких меседжі, у тому числі відповідь на ваше запитання. Я думаю, що суспільний резонанс і дискусія в суспільстві і в експертному середовищі настільки глибока і професійна у цьому питанні, що будь-яка зрада просто не пройде апріорі. І я просив би її не шукати і її не закладати, тому що вона апріорі не пройде, тому що я знаю позицію дуже багатьох експертів, багатьох організацій, асоціацій і увагу до цього питання.

Другий меседж. Коли ми говоримо, це побажання, Дмитро Володимирович, коли ми говоримо про долю відновлювальної енергетики і про цифри, і про баланси, я думаю, що нам потрібно зробити ще аналіз в розрізі сонце, вітер, біомаса, мала гідро і стосовно їхньої структури. Тому що ті цифри, які прозвучали, за моїми аналізами, у нас приблизно, наприклад, сонце в генерації займає десь 25-26 відсотків, а коштів забирає 55. А великі станції, за які нас критикували, і за закон, який парламент прийняв, зекономив 2 мільярди, приблизно забирає от з цієї сонячної енергії з коштів приблизно 75-80 відсотків, щоб ми розуміли, ціна питань. Тому от моделювання не тільки от в частині того, про що сказав пан Андрій, а я би хотів, щоб ми розуміли і моделювали кореляцію по напрямкам.

І третя позиція дуже важлива, з моєї точки зору. Вважається, що там відновлювальна енергетика дуже дорога. Да, в цих умовах, в яких ми сьогодні знаходимося, так. Але давайте поррахуємо який CAPEX, я вже це

повторюю, да, скільки буде коштувати сонячна 1 кіловат, скільки буде коштувати модернізація теплової генерації, наприклад, з антрациту на газову групу вугілля і скільки буде коштувати 1 кіловат, скільки буде коштувати від спалювання української біомаси, скільки буде коштувати від вітрогенерації, тобто ми повинні перейти на нову філософію, нову модель. І для нас дуже важливо все-таки повернутися до практики європейських наших партнерів.

Тому я хочу запросити до виступу Девіда... Окей.

Будь ласка, тоді відповідайте.

ВОВК Д.В. Олександр Георгійович, дякую за ваше зауваження.

Хочу сказати, що, або підкреслити, на жаль, не у всіх є презентація на руках, що моделювання і підвищення вартості генерації було розраховано виходячи з діючих на сьогодні для нових об'єктів тарифів. Тобто воно не враховує. Моя мета була лише підкреслити в моменті, це кошти з ПДВ там більше 5 гривень, якщо по-новому все будувати, все одно зростання вартості є.

І все ж таки запрошую ще раз давати пропозиції всіх присутніх і депутатів щодо методики приєднань, тому що ми показали всю нашу логіку, ми показали, що все ж таки стандартні приєднання у нас майже найдешевші у світі. І по термінам, які ми пропонуємо, ми будемо в топ-10.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Окей.

ВОВК Д.В. В топ-10. А країни OCED, які були згадані мають термін приєднання в середньому в двічі більше. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Дмитро Володимирович.

Я запрошую Дейвіда Фернанда, Технічний університет Данії. Це виступ про сучасні схеми і методи підтримки ВДЕ в країнах Європейського Союзу. Будь ласка.

ФЕРНАНДО ДЕЙВІД. *(Виступ іноземною мовою)* ... контроль затрат і обсягів, вони намагаються оптимізувати навантаження на споживачів. І контроль за системою, контроль за бюджетом.

Отже, тут уже два елементи регулювання. Отже, я як казав... Наступний слайд, будь ласка. Дуже цікаво подивитися на спільні рушії цієї політики: елементи, з яких треба вибрати, і збалансувати їх в рамках однієї схеми.

Коли ми... Що ви хочете розвивати? Яку технологію? Яке вироблення енергії? І визначаємо, який рівень підтримки достатній, щоб залучити інвестора на капіталоємкі інвестиції. Можливо, що це буде залежати і від того, яка це енергія: чи то сонце, чи біомаса, чи там вітер. І чи хочемо ми великих гравців тут мати, чи ми будемо невеличких девелоперів сюди залучати?

Далі враховуємо локацію цього проекту. Тому що в різних регіонах, як ми почули, потрібні різні проекти і різні підходи. І наступний слайд.

І провівши такі всі врахування, міністерства в різних країнах вирішують, як цього можна досягти. Я хочу показати вам рекомендацію, яку ми даємо нашим державам-членам. Перш за все ми говоримо як дослідники. Будь-яка схема базується на вашому клієнті у вашій країні і на ситуації на енергоринку. Це ключ до розуміння всього. Тобто соціальна справедливість тут також важить.

І, звичайно, тут спроможність кожної країни щодо технології, обсягів і розташування. Далі треба враховувати рамкові вимоги, які є тариф, преміальний тариф. Далі. Який доступ до фінансування місцевого всередині країни міжнародного. І від цього дуже багато залежить.

Треба, яка є можливість комунікування цих проектів. Тому що зацікавлені сторони повинні мати цю комунікацію, щоб отримати доступ до проектів. Треба забезпечити, щоб інвестори, девелопери розуміли, що продаючи енергію, кому вони її продають, державі чи приватним компаніям, чи напряду споживачам, кому?

Далі. Кожна схема повинна спиратись на соціальні, економічні і на конкурентні обставини. Далі. Є другорядні міркування. І ці другорядні міркування, так би сказати, це безпека постачання, це робочі місця, це кліматичні зміни тут цілий спектр таких другорядних міркувань і вони важать ті схеми, які розробляє держава, так що ми зараз рекомендуємо Євросоюзу приймати такі директиви, щоб були державні політики, щоб ці державні політики були довготривалими, щоб на них могли орієнтуватися інвестори, бо вони шукають сталості, чіткого плану, на що розраховувати сьогодні завтра, коли будуть їх плани реалізовані. Вони хочуть, особливо це важливо для відновлювальних джерел. Із рештою, є дещо, що ми побачили під час спілкування з державами-членами, що є в кожній... як побудована кожна схема. Тобто дизайн цієї схеми, це надзвичайно важливо думати, як ці елементи схеми співпрацюють між собою.

Отже, фінальна рекомендація чи думка, яку я хочу сказати неефективно і неефективна з точки зору затрат політика несе величезний ризик. Буде менше інвесторів, а якщо навпаки, то ви можете знизити затрати на інвестиції, затрати на регіональний розвиток мережі і це те, що я хотів сказати.

Наступний слайд, будь ласка, це той проект, який ми аналізували для наших держав-членів. Ми говоримо треба знайти механізми, а це можна подивитися на нашому веб-сайті, це я говорив про можливості аукціонів, але схеми мають розроблені державою повинні бути комплексними, не просто аукціони, але цілий комплекс заходів. Оце мої контактні деталі. Це

ім'я, це посилання, де можна знайти. Якщо у вас виникнуть запитання чи заявки до консультантів, я готовий.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дуже щиро дякую.

Я бачу дві руки. Будь ласка, справа хто там? Будь ласка.

ХАБАТЮК О. Дякую. Олексій Хабатюк, компанія "Нафтогаз".

Дякую за презентацію. У мене запитання, засноване на певних протиріччях. З одного боку, представник групи підтримки України зазначив, що четвертий енергопакет – це такий клієнтоорієнтований пакет, який дивиться на перетворення споживача в просьюмера, тобто і споживача, і генератора. Тобто це рух до розподіленої генерації.

З іншого боку, механізми такі аукціонні, про які сьогодні розказували, вони більше концентровані на девелоперів, на великі, ну, більш-менш великі комерційні проекти. І тут я хотів би запитати. В Україні існує схема підтримки приватних домогосподарств. Як на мене, вона дала поштовх для розвитку, але вона потребує вдосконалення і має дуже серйозний потенціал. Потенціал не тільки з точки зору розвитку самого ринку, а з точки зору зміни взагалі погляду на енергетичну систему, погляду на споживача і оцінки споживача в цьому ринку. Він стає гравцем, він відчуває себе зовсім по-іншому. І це серйозний елемент енергетичної безпеки. Це, як сказали, локальні ресурси, це багато виробників, між якими змова практично неможлива. І це абсолютно інша модель.

Є конкретні пропозиції, але мені хотілось би почути від консультанта, а які вони бачили в Україні нові механізми, або зміну існуючих механізмів, або, можливо, кращі практики, які застосовуються саме для просьюмерів, тобто для домогосподарств.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Колеги, можна дуже коротко, добре, запитання? Тому що ми поза графіком.

ФЕРНАНДО ДЕЙВІД. Дуже дякую за запитання. Так, з одного боку, те, що я представляю, це для девелоперів для великих масштабів, також у нас є малий масштаб. І якщо подивитися на законодавство Євросоюзу, країни-члени мають вирішити, чи... бо у них є така можливість вирішувати щодо схем для маленьких споживачів або для побутового сектору, це законодавство, яке дозволяє країнам-членам брати оці великі схеми, великі масштаби, проводити ці аукціони, як я пояснював. У той самий час у них є можливість, гнучкість вирішувати щодо конкретного механізму для маленького проекту і для побутового сектору, як ви казали.

Тепер у мене немає пропозицій щодо малих споживачів, але можливо я наведу вам приклад у Німеччині, це можливо, я знаю німецькі приклади дуже гарно. Це для малих споживачів, по-різному їх просувають, і залежно від держави, чи ви у Німеччині, скажімо, ви маєте забезпечити, що ви отримуєте, у вас є стосунки такі, щоб бути певним, що кінцевий споживач від того має користь. І це приклади того, яким чином ці регулятори відокремлюють крупномасштабні, і яким чином політики впроваджують заходи для малого масштабу споживачів. Тобто це те, яким чином відокремлюють світ у корпоративний великих споживачів і маленьких споживачів.

Хочу ще потримати, найпопулярніша модель, де житловий сектор може встановлювати нові відновлювальні джерела, є різні конкретні речі.

По-перше, це пов'язано з ціною на електроенергію на тих ринках. Там ціна дуже низька. А якщо ціна буде малою дуже, то такі проекти не будуть цікаві для житлового сектору. А якщо вони будуть за вищою ціною, то це може бути рішення.

Також ці проекти, якщо вони масовані, вони можуть вплинути на системних операторів. Тому що вони будуть зменшувати їх доходи. Тобто це нелегко впроваджувати. Не можна це впроваджувати не думаючи.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Зараз буде ще один спікер. А потім я дам можливість задати запитання, добре? Якраз в контексті продовження. Тому що у нас два спікера на один блок.

Я хочу надати, запросити до слова Мора Альвареса. Ага, я вибачаюсь. Небойша Арсеньєвіч, так? IFC.

НЕБОЙША АРСЕНЬЄВІЧ. Можливо, мій коментар сприйняли як промову вже, да?

(Перекладач: Мікрофон, попросіть мікрофон говорити, він далеко від мікрофону, не чути перекладачам.)

Я спробую не багато часу взяти на презентацію, щоб залишити час на запитання.

Я не буду презентувати всю групу Світового банку. Як інституція ми піклуємось про приватний сектор, я бачив, я дивлюся, я бачив глобальні інвестиції в різних регіонах. Наш регіон, це 20 відсотків всього портфеля нашого. А в енергосекторі це ви бачите, яким чином інвестиції ідуть у відновлювальний сектор.

І навіть цей слайд пропущу тут пояснення, що індустрія йде в цьому напрямку і всі країни прийняли програму стимулів для відновлювальної енергетики.

Давайте далі і ще один слайд, і ще один слайд. Тепер ми підійшли до частини презентації, яка може викликати дискусію, розвиток ринку відновлювальної енергетики не в усіх країнах, але починається з значної ролі публічних зацікавлених сторін, які впроваджують проекти.

Далі це замінюється досить простими схемами і переходить до більш складних схем конкуренції між виробниками відновлювальної енергетики. І далі це виходить на чисто ринкову конкуренцію без субсидій, поки що ви знаходитесь на другому етапі в Україні, ви впроваджується модель... де, ви проваджуєте стимулюючі тарифи.

Тепер наступний слайд. Тепер декілька зауважень. Я думаю, що хтось вже раніше казав, що у вас є досить привабливі ціни майже для всіх технологій. Але є недостатньо проектів, які реалізуються і причина дуже проста, тобто модель ця релевантна. Але є багато випадків, коли стимулюючий тариф дає гарні результати, а інші випадки, коли просто беруть модель аукціонів і це приводить до того, що нуль проектів виникає. Тобто дуже важливо мати гарну модель, але також і створити гарні рамки навколо цього. А що практично мається на увазі, коли у вас є схема відносин між публічними та приватними компаніями. Це такі угоди включно з угодою про закупівлю енергетики, це таким чином ризикують обидві сторони. Типово це краще, тому що те, що ви би хотіли робити, це оптимізувати затрати на рівні споживача. По-перше, непогано перевірити який ризик можна пом'якшити якою стороною, деякі ризики можуть бути пом'якшені державою, деякі приватним сектором. Якщо, наприклад, це не так тут, але є країни, де, наприклад, вони не хочуть мати зв'язок між ціною стимулюючого тарифу і валютою, вони хочуть, щоб все у них було в місцевій валюті, і хочуть, щоб приватний сектор йшов на такий ризик. Як реагують тоді приватний сектор? Вони, або не цікавляться цим проектом, або всі ці ризики вкладають у вартість енергетики. І фактично тоді споживач набагато більше платить, тому що коли приватний сектор аналізує ризики, то є, скажімо, це ризики можуть бути 2-3 відсотки стосовно збільшення капіталу і типово вони ідуть за гіршим сценарієм, і підвищують ціни таким чином, щоб покрити навіть найгірший сценарій, тобто це дуже дорого таким чином покривати ці ризики.

Можемо перейти до наступного слайду. Знову-таки статистика щодо країн, яким чином вони впроваджують різні схеми. Я не буду тут в деталі вдаватися. Як я казав, дуже важливо яким чином структурована загальна ця схема таким чином, щоб дві або три моделі разом працювали, якщо у вас гарне законодавство, навколо того, яке буде пом'якшувати всі важливі ризики для приватного сектору.

Я не буду далі вам показувати, тому що тут мені потрібно було просити дозволу показати цей слайд, але не говоріть, що я його показував тут. Ті, хто займаються вітровою енергетикою, про те, яким чином різні ризики впливають на їх інтереси. І, як ви бачите, це з Білорусі ПРООН готували. Ми починаємо з 67 відсотків, які очікуються в найбільш розвинутих ринках. Далі додаємо ризики, можемо дійти до 18-20 відсотків. Тобто там 6-7 відсотків.

Технологія така. Якщо ви не можете пом'якшити цей ризик, то можете очікувати дуже високої ціни. І якщо ви не зрегулюєте ціну, то компанії не будуть розвивати ці проекти.

(Перекладач: А ми тоді зовсім не чуємо, перекладачі тоді зовсім не чують. Переклад неможливий).

Це технологія може бути або вітрова, або сонячна. І це все залежить від частини регіону. На півдні краще сонячна, на півночі – вітрова. І ціна може залежати від економіки масштабної. Можливо, якщо там 10-мегаватна станція і 200-мегаватна станція, будуть різну вартість мати.

Далі. У вас дилема. Якщо занадто низька ціна, то може бути тільки 1-2 проекти. Якщо занадто висока ціна, то всі вони будуть нормальні. Але тут ви дасте набагато більше цим хлопцям. Для того, щоб підрахувати це, вам потрібно CAPEX, OPEX і так званий середньозважений вартість капіталу. І типово вони тут роблять помилки. І тому ми стикаємося з ситуацією, коли тариф або занадто високий – і у вас вибух виникає, тому що, ну, як у високих гідро... є шляхи, яким чином покращити цю модель. І, я думаю, Німеччина це робить. Вони дають різну ціну в різних частинах Німеччини, тому що

потенціал різний. У них є надзвичайний потенціал на півночі, а тут менший, тому у них різні тарифи в різних частинах країни. Ціна може включати оцю економіку масштабу, тобто можете вищу ціну запропонувати меншим проектам і залежно від розміру проект коригувати тариф. Далі можна на національному рівні обмеження проводити. Наприклад, у нас в Сербії 500 мегават, або 5 тисяч мегават. Коли ви досягнете цього рівня, ви зупиняєтесь або можете продовжувати, залежно від політики. І єдине, що ви тут робили навпаки, в Україні, абсолютно. Ви можете розпочинати з меншої ціни, для того щоб ці проекти зрушити далі. Можете збільшувати, включати ще одну групу, ще одну групу. Звичайно, тут буде зниження вартості. Але, якщо я правильно розпочав, ви починаєте з більш високої ціни і йдете туди. Для мене... я цього не розумію, цієї моделі.

Стосовно аукціонів. Є дві можливості. Перше – так звані м'які тендери, коли уряд може обирати ділянку, навіть обирати, якого розміру це буде проект, коли ви землевідвід здійснюєте тощо. І потім оголошуєте промисловим компаніям, вони подають заявку, і вони вже розуміють, скільки вони заплатять там за землю, у них є певні калькуляції, скільки вони отримають за сонячну, наприклад, енергію, там соціальні обмеження тощо. Але навіть якщо там будуть добрі РРА, але там може бути низька ціна. Але з цією моделлю така проблема, треба... Громадська влада, тобто держава має зробити дуже-дуже багато. І з іншого боку, держава не завжди визначає найкращу локацію для цього проекту. Часто приватний сектор у цьому сенсі на багато винахідливіший. З іншого боку, національний тендер і квоти, коли уряд вирішує, що він дає сотню мегават і збирає заявки, тендерні заявки. І тут можливо це зробити без певних груп, не розпорошуючи сектор на підсегменти. Інша модель – це по групах розбивати або по технологіях, наприклад, тендер на вітрову, на сонячно тощо. Або розбивати в залежності від розміру проекти, там маленькі, великі, більше там певної кількості мегават тощо.

Мені як сербцю здається, що у великій країні є різний потенціал різних регіонів вітряної, сонячної тощо. І люди будуть використовувати найкраще потенціал свого регіону. Це створить проблеми ціноутворення, але це може створити не належне навантаження на енергетичну систему, тому що в якісь моменти можуть бути різкі – бам! – падіння оцього всього. Отже, є така безпосередня ціна, яка монтується в тендер і додаткова ціна для системи в цілому завдяки, через необхідність балансування.

І мені здається, тут згадувалося про локальні проекти. Але треба пам'ятати про збалансування. Отже, тендери досить зручні тут треба тільки створити умови: заявити, скільки мегават потрібно, і тоді все піде краще. Але, де може тут ховатися проблема? Всі ці варіанти можуть мати таку проблему, що найдешевша технологія буде не найдешевше з системної точки зору. І оце треба прорахувати, брати до уваги, коли у вас оцей тип тендерів, коли їх готує держава, то це майже не ризиковано і тоді народ може подавати заявку досить агресивно. В цьому блоці, щоб компанії могли розробити ціну вони повинні досягти... дійти певної стадії в прорахунку всіх своїх проектів навіть геологічні якісь обстеження провести, щоб зрозуміти, що там можна будувати, вирахувати там радіацію тощо.

При тому, що їх можуть не обрати, там хтось може кращу заявку подавати. Отже, компанія намагатиметься оптимізувати кількість грошей, що вони хочуть інвестувати чи подати заявку, скільки це їм коштуватиме і захочуть це потім закласти в їх ціни. Отже, ці подані заявки, вони будуть трохи вищі, ніж ті, що в лівій колонці, на аукціонах. І далі. Треба передбачити засоби збалансування для пізніших етапів. Тому що компанії подають проекти і прогнозують на майбутнє.

На пізніших етапах може виявитися, що потрібне буде корегування якесь остаточних показників. Отже, може бути модель один кілометр або вартість одного кілометра при остаточному виборі проекту. Або... а?! І треба

проводити "дюділінджинс" для цих компаній, для наявних у них капіталів тощо.

Я зупинюся, не хочу забирати ваш час. У нас запланована розмова з моїми колегами, які впроваджують такі проекти. Тому що IFC бере участь в проектах, де всі елементи: вибір місця, юридичне забезпечення, підбір контракторів, оголошення про подання пропозицій, урядова підтримка тощо.

В деяких країнах ми пропонуємо навіть оцю всю модель, оцю всю систему для швидкого початку таких проектів. Отже, це такий, як певний пакет, де все поєднано. Плюс ми вимагаємо політичних гарантій. Тому що ми страшуємось від політичних ризиків. Ми зобов'язані це робити.

Це моя презентація, яку можна отримати, якщо будуть запитання або побажання я завжди відкритий.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Щиро дякую за дуже глибоке... за дуже глибоку і професійну презентацію. Я абсолютно переконаний, що ми використаємо її в своїй роботі. І, я думаю, що ми цю дискусію з вами продовжимо.

Я хочу зараз запросити до слова Ольгу Єрьоміну, старшого банкіра Європейського банку реконструкцій і розвитку, тому що сьогодні найчастіше звучить 2 слова "енергія" і "гроші". Я думаю, що це таке поєднання одне без одного не буває. Тому точка зору кредиторів на ті проекти, які сьогодні працюють в Україні і, які ми повинні залучити. Будь ласка.

ЄРЬОМІНА О.Ю. Дуже дякую, пане Домбровський. Я хочу сказати, що багато з чого сказаного попередніми спікерами я змушу повторити чи зробити наголос. Але, мабуть, те, що відрізняє ЄБРР від попередніх спікерів, що ми реально фінансуємо відновлювальну енергетику вже на протязі 6 останніх років.

Наступний слайд, будь ласка. Я просто коротко хочу показати, яке місце відновлювальна енергетика займає в портфелі банку в Україні. На

сьогоднішній день банк в Україні за останні 25 років профінансував 12 мільярдів євро, з них частка електроенергетики складає 12 відсотків, це майже мільярд євро.

І наступний слайд, будь ласка. Значить, більша частка проектів, які ми на сьогоднішній день профінансували це проект в державному секторі. І за останні 6 років ми профінансували 12 проектів відновлювальної енергетики в усіх видах генерації, починаючи від малих гідро і закінчуючи біогазом. Але в абсолютному виразі частка фінансування складає всього в загальному портфелі електроенергетичних проектів тільки 8 відсотків. Як ви бачите, це грубо кажучи, 78 мільйонів євро на сьогоднішній день. Ми мали перерву на початку 2015 року, коли були певні труднощі з наданням індексації "зеленого" тарифу до євро. Тоді фактично інтерес у інвесторів взагалі впав до цієї галузі і ще до сьогоднішнього дня пожинаємо плоди нестабільності. Що варто наголосити, що на сьогоднішній день з об'єктів електроенергетики інвестори фактично можуть фінансувати тільки державний сектор і тільки відновлювальну генерацію. Інших реальних джерел, які можна профінансувати в електроенергетиці, ми сьогодні не бачимо.

Наступний слайд. Ми працюємо з українськими органами електроенергетики весь цей період по удосконаленню і регуляторної бази, тісно працюємо з Комітетом палива та енергетики щодо удосконалення реформ енергоринку, чекаємо з нетерпінням проходження другого читання Закону про електроенергетику, працюємо з ключовими державними компаніями щодо покращення корпоративного управління і особливу увагу надаємо наступним крокам щодо введення нової регуляторної підтримки для відновлюваної електроенергетики. Тому що якщо говорити про період, який залишився для нас для підготовки нових проектів, то він дуже короткий, і ми розуміємо, що уже потрібно готувати нову регуляторну базу, тому що період підготовки проектів, наприклад, вітрових великих проектів складає 1-2 роки. І ті, хто зараз не почав готувати свої проекти, то вони навряд чи вже

отримають фінансування, тому що фінансування, яке потрібно, не менше 10 років, а вікно, яке залишилось в рамках нинішнього закону по "зеленому тарифу", вже не надає більші терміни.

Ну ви прекрасно знаєте, що ЄБРР працює в галузі приватизації і співпрацює щодо стимулюючого ціноутворення для дистрибуції і високовольтної передачі електроенергії.

Наступний слайд. Я вже наголосила, що працюємо в державному і частному секторах, і співпрацюємо з іншими донорами. Будемо дуже раді, якщо інші донори до нас долучаться щодо фінансування об'єктів електроенергетики. Ми дуже тішимося тим, що комерційні банки почали дивитися на цю галузь, що Міжнародна фінансова корпорація надає свою консультативну допомогу для деяких українських комерційних банків щодо фінансування відновлювальної галузі.

Наступний слайд. У нас є рамкове фінансування для малих проектів у відновлювальній енергетиці і в цій програмі ми фінансуємо малі проекти відновлювальної енергетики, наша сума кредиту може бути навіть там починатися від мільйона євро. Але хоч і стоїть нібито черга з інвесторів потенційних в цю галузь, дуже складно знайти інвесторів в акціонерний капітал, от реально, які мають здатність вкласти свої кошти, мають бажання, мають прийняти на себе ті ризики, про які говорили, і мають можливість надати певні гарантії банку.

Наступний слайд. І тепер ключовий слайд. Що потрібно для української електроенергетики відновлювальної, щоб вона приваблювала більше інвесторів. Як вже говорилося, в 2015 році в галузі було за тисячу, в 2016-у – тільки 120 мегават відновлювальної енергетики було побудовано в галузі. При цьому у нас є цілі побудови до 2020 року, довести частку відновлювальної енергетики до 11 відсотків.

Мабуть, ці цілі вже недосяжні. 5 гігават будівництво за ті роки, які, 4 роки, грубо кажучи, які залишились, це недосяжна мрія. І якщо будемо

рухатися такими темпами, якщо через 2 роки нової схеми не з'явиться, то, скоріш всього, буде знову перерва в будівництві відновлювальної генерації.

На жаль, на сьогоднішній день є багато проблем, що стосується підзаконних актів, які дуже сильно відштовхують багатьох інституційних інвесторів і інвесторів в акціонерний капітал. Так, наприклад, немає до цих пір довготермінових договорів на купівлю-продаж електроенергії. І навіть ті, які були укладені, вони часом не зовсім коректно виконуються, ми знаємо про деякі нюанси.

Тому в принципі потрібна, скажімо так, цілеспрямована робота всіх органів влади, в тому числі регуляторних, щоб не посиляти негативних сигналів інвесторам, які дивляться на галузь. Наприклад, там чорнобильський проект. Да, можливо, заявок буде багато. Але хто реально прийде, це велике питання.

І тому інвестори закладають ті ж високі ставки IRR, про які говорили, мабуть, всі ті ризики, про які говорив Небойша, вони складуться в ті 18 відсотків ставки IRR, які очікують інвестори від цієї країни. І коли банки надають своє фінансування вони певним чином оцінюють ризики, і якщо говорити про вартість фінансування в Україні, то вона є чи не найвищою. При цьому, коли говорять, про супер високі тарифи часом не прив'язують це до високих ставок фінансування.

А якщо подивитися на структуру фінансування відновлювальних проектів, то 60 відсотків, як правило, це запозичений капітал, от. Тобто основна частка витрат, які несуть ці проекти? вона якраз полягає у витратах на фінансування в цій галузі.

Тобто якщо оцих негативних сигналів не буде і сприйняття ризику в галузі буде покращено, то, напевно, і ті аукціони, які будуть там запроваджені в майбутньому, вони приведуть до того, що очікування інвесторів щодо тарифу покращиться, от поки що ситуація от така. І говорити, що тарифи чи то в сонці на сьогоднішній день, чи у вітрові

завищені, насправді, фінансові моделі, які ми робимо для проектів, вони не показують, що проекти завищені.

Тобто оці проблеми потрібно адресувати, ми працюємо з українськими колегами щодо підготовки довготермінових договорів на купівлю-продаж електроенергії дуже важливо, щоб ці договори вступили, були підготовлені і вступили в силу якомога швидше. Тому що, наприклад, інвестори деякі чекають на надання політичних страховок, ризиків... страховок політичних ризиків. Але вони не доступні в Україні ні "Мигга", ні "Опек" не надають таких страховок інвесторам в акціонерний капітал саме тому, що немає довгострокових договорів на купівлю-продаж електроенергії.

І хочу наголосити, що вікно можливостей для того, щоб ми могли дивитися ще на проект в рамках нинішньої схеми підтримки відновлювальної енергетики, воно звужується. І, на жаль, воно уже становить менше ніж 2 роки для того, щоб нова схема, прийнятна для інвесторів підтримки відновлювальної енергетики, була підготовлена, набула чинності. І дуже важливо все-таки не дивитися сліпо так, як говорили колеги з Датського технічного університету, на досвід сусідніх країн, але все рівно це якимось чином прив'язати до українських реалій. Тому що навіть, якщо це буде, будуть аукціони на тарифні премії, якщо ці тарифні премії будуть надаватися на тариф, який буде деномінований, ринковий тариф в гривнях, при цьому інвестору будуть запозичувати кошти в євро, доларах і нести капекси теж в євро, доларах, питання, наскільки буде ця схема, скажемо так, приваблива для інвесторів.

Ну, а іншого для українського електроенергетики ніж розвиток відновлювальної електроенергетики, можливо, і сильно немає. Тому що якщо взяти ті ж левелайкост(?) для будівництва нових потужностей в електроенергетиці, якщо подивитись ціни на інші технології, чи то атомна електроенергетика, чи теплова електроенергетика, будівництво нових потужностей в інших видах технологій, воно насправді дорожче.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Шановні колеги, тут декілька... Я хочу зараз оголосити трьох спікерів останніх на сьогоднішньому нашому круглому столі і представити слідуючого, тому що, з моєї точки зору, він дуже і дуже важливий.

Ви знаєте, декілька разів звучала тема: ми очікуємо прийняття закону, нового Закону про ринок електричної енергії, і це правда, це дуже важливо. Але ми повинні усвідомлювати, що мало прийняти закон, треба цей закон успішно імплементувати і не тільки прийняти вторинне законодавство і нормативну базу, але й на технічному рівні прийняти ряд дуже серйозних рішень для того, щоб цей Закон про ринок електричної енергії почав працювати ефективно. І ми в цьому контексті розуміємо в парламенті і в комітеті, що нам потрібний стабільний інструмент імплементації в часовому проміжку, ну, як мінімум, на 5 років. І от це питання технічної політики імплементації нового Закону про ринок електроенергії, звичайно, ну, лівова частина відповідальності лежить чи буде лежати на плечах "Укренерго". Тому я запрошую до виступу Всеволода Ковальчука виконуючого обов'язки "Укренерго". Будь ласка.

КОВАЛЬЧУК В. Доброго дня, шановні учасники круглого столу! Дякую, пане головуєчий.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Всеволод, я би попросив, рахуючи, що у нас уже, там, по... ну, максимально зжати, добре?

КОВАЛЬЧУК В. Я буду максимально коротко. Насправді, дуже значна частина інформації вже обговорена і проблематика таких міжвузських речей як тарифоутворення чи доступність фінансових ресурсів, вона представлена попередніми спікерами, мабуть, набагато краще ніж це могло б зробити

"Укренерго". Тому я хотів би зосередитися саме на деяких технічних аспектах.

В принципі, я думаю, що частина чи може навіть більшість з присутніх знає, що політика "Укренерго" спрямована якомога більше сприяння доступу до магістральних мереж для великих проектів тих, де економічна складова дозволяє витримувати вартість приєднання до магістральних мереж. Зараз після зміни методики ми можемо запропонувати, в принципі, навіть для середніх проектів кращі умови ніж обленерго. Але, незважаючи на те, що наша політика свідомо спрямована на збільшені частки альтернативної енергетики в загальному нашому балансі, ми не можемо в той же час обійти увагою ті серйозні технічні проблеми, які будуть стояти перед цією галуззю як частиною цієї електроенергетичної галузі і перед нами як оператором системи передачі вже за кілька років.

Так ми маємо певні індикатори, яких ми сподіваємося досягти, хоча з кожним роком це все буде важче і ймовірність того, що в загальному балансі по енергії ми досягнемо в 2011 році, перепрошую, в 2020 році 11 відсотків з відновлювальних джерел. Це, ну, мало досяжно, теоретично ще так, але практично важко. З одного боку, це наче як і небагато, це значно менша, ніж та частка, яку мають інші країни в Європі.

Я повністю готовий підтримати позицію, тільки озвучену пані Єр'оміною, що насправді альтернативи, ніж рухатися в сторону саме відновлювальних джерел по тих технологіях, які ми маємо зараз, або таких, які будуть в майбутньому, немає. Не тільки в Україні, а, мабуть, все-таки у всіх країнах світу. Тому що питання економічні вже практично вирівняли характеристики всіх видів генерації.

Питання екологічні, вони є дуже актуальними. І будуть актуальнішими з кожним роком, поки світова економіка зростає, да? Ви знаєте, що Китай переходить на відновлювальні джерела не з економічних обставин, а тому

вже дихати немає чим у них в великих мегаполісах. І ця проблема буде тільки наростати.

Але, коли рахувався свого часу цей показник, 11 відсотків, коли розглядалась та потужність, встановлена потужність, вже не по енергії, а по потужності відновлювальних джерел, під час досліджень 2011-2012 року, так? Коли в принципі давався потужний старт розвитку зеленої генерації в Україні, в той час Україна знаходилась в трохи іншому стані економічному і технічному.

Які ми маємо відмінності відповідно до тих розрахунків, коли було пораховано, що українська енергосистема може без додаткових інвестицій в регулюючій потужності витримати до 5 тисяч 300 мегават з відновлювальних погано прогнозованих джерел. Тобто це без врахування великої гідроенергетики.

Тоді рахувалось, що буде стійке економічне зростання, споживання енергії і загальні піки досягнуть там значень 35-39 гігават по потужності на максимумі в робочі дні. Не було враховано ніяким чином ті зміни в енергосистемі, які відбулися за останні 3 роки, коли ми маємо фактично вже не один бурштинський, а вже два, й луганський енергоострів, коли ми не маємо того обсягу споживання, який в тому числі забезпечувався Донбасом, Кримом, плюс загальне зменшення промислового виробництва в Україні, яке відбулося.

Зараз ми маємо піки, які ледь дотягують до 24 тисячі гігават в найбільш напружений момент. Що це означає? Ми маємо набагато менше обертового резерву на теплових електростанціях. Я не хочу навіть зупинятися на їх там технічному стані, реальних доступних потужностях. Так, ми маємо теоретично надлишкові потужності теплової генерації. Але фактично під ті балансові показники, які Україна має зараз і під ті прогнози короткострокові, бо довгострокових немає на найближчі роки, в тому числі на той самий 2020 рік що показують? Що зараз, маючи цю незначну частку, видає до однієї

тисячі мегават фактично, яка працює по погано прогнозованій генерації, ми вже маємо навантаження на енергосистему таку, яку мають розвинені європейські країни, з часткою видає 20-25 відсотків. Це пов'язано з тим, що обертові резерви, плюс діапазон регулювання на гідро-, енерго-, які ми маємо зараз, вже зараз на 50 відсотків протягом доби використовуються саме під покриттям небалансів в першу чергу вітрової генерації. Тому що якість прогнозування відсутня як клас. Якщо ми беремо ті прогнози, ті графіки, які ми отримуємо від вітроенергетики, вони здебільшого в середньому завищені відносно реальних показників у два рази. Ми кожен день маємо 200 мегават витратити додатково на регулювання вітроенергетики, вже зараз під ті достатньо незначні потужності, порівняно з бажаними 2 тисячі 300 мегават, які мали б мати у 2020 році.

Я що таке на сьогоднішній день 200 мегават? Наче не багато, але в умовах надзвичайного стану в електроенергетиці сьогодні обертовий резерв на блоках теплових станцій знижено до 400. Тобто ці 400 мегават чи 450 вітроенергетики, які ми маємо сьогодні, вони вже з'їдають 50 відсотків резервів на теплових станціях, які ми маємо.

Що відбудеться, коли частка зросте дійсно там у 4 чи 5 разів? Якщо за цей період не відбудеться значного зростання економіки і промисловості України на фоні енергозбереження, якого ми так само всі бажаємо, якщо ми не збільшимо базу виробництва на теплових електростанціях, якщо не будуть доінвестовані кошти на станціях от шанованого колеги навпроти мене і ми не збільшимо діапазон регулювання, може це не так багато, але ці заходи у будь-якому разі треба робити, на гідроенергії ми зможемо опинитися в ситуації, коли, незважаючи на закон, який захищає право "зелених" видавати всю доступну потужність в мережу, ви будете обмежені в диспетчерській. І я не думаю, що це той результат, який зараз входить в ту групу ризиків, які оцінюються при прийнятті рішень щодо інвестування ці проекти.

Нам потрібно, або гарантована система прогнозування з похибкою не більше, ніж 10 відсотків, а якщо буде продовжуватися тенденція, вибачайте, зі збільшенням коридору цієї безвідповідальності за небаланс вже до 70 відсотків, як це зараз обговорюється, то немає економічних стимулів створювати цю систему прогнозування. Ми, до речі, збирали, так, у нас в "Укренерго" це питання піднімали, казали це бачення, може не так гостро, як я це піднімаю зараз, але тоді у нас ще не було надзвичайного стану і не було гарантованої блокади і непостачання вугілля. І ми зараз знаходимося в зовсім іншому технічному стані, ніж це було три місяці, чотири тому, коли у нас відбулася ця зустріч, і я вимушений вже говорити з позиції сьогоднішнього дня. То коли немає стимули законодавчого або економічного, це прогнозування стає проблемою. І я вважаю, що це має бути сукупна, спільна відповідальність, не тільки оператора системи передачі чи держави в цілому, а у тому числі і гравців на цьому ринку для того, щоб ми могли прогнозувати.... похибку 50 відсотків те, що ми будемо мати там наступної доби там по кожній годині або в середині доби, що ще більш важливо.

Друге питання. Будівництво нових великих об'єктів на кшталт електростанції сонячної потенційно у Чорнобильській зоні. Треба розуміти, що 1000 Мегават потужності, коли вони в одному місці знаходяться і коли знаходить невеличка зовсім хмарка на сонце, ми маємо раз мінус 20-25 відсотків, це гарантовано, а інколи до 40 у генерації. Це от дякую моєму колезі, який підказав мені оцей простий приклад. Коли вона розподілена по всіх країні ця потужність, то вплив погоди менший. Коли у нас більша частка там вітрової генерації там порівняно з сонячної, так само протягом добу воно зміщено. Коли ми маємо дуже велику потужність сонячної генерації, локалізовану дуже чітко в одному місці, то будь-які зміни хмарності дають серйозні небаланси в системі. Якщо за них не буде відповідальності, якщо не буде нормальної системи погодинного прогнозування, я вам скажу, що якби це було станом на сьогодні ця станція існувала, енергосистема України цю

хмарку не витримала. Прямо сьогодні, а також вчора і так буде до кінця цього року.

Тому, з одного боку, абсолютно підтримуючи і намагаючись допомогти будь-якому інвестору девелоперу для того, щоб мати можливість швидко і максимально дешево підключитися до мережі, я хочу наголосити, що в рамках підготовки до другого читання закону, в рамках підготовки вторинної, перепрошую, вторинного законодавства. Ми маємо розуміти, що намагання втримати максимально оцю безвідповідальність в межах з бажанням покращити фінансовий результат, так, дійсно, я погоджуюсь, що при тих відсоткових ставках, які ми маємо, при тих ризиках, які несе Україна, той тариф, який ми маємо зараз, це не такий мегависокий тариф, як це часто намагаються показати.

В принципі реальний результат для інвестора, вірніше для власника проекту, він практично такий самий, як і в інших європейських країнах отримується для України, з похибкою на ризики наші.

Але, з іншого боку, якщо не погодитись зараз з нашими пропозиціями, які ми відстоюємо протягом всіх цих вже років двох підготовки зернового проекту закону, про ринок електричної енергії стосовно відповідальності за небаланс, ви можете отримати, як то кажуть, малий результат в руці прямо зараз, але не отримати великого результату через 2, 3, 4 роки, коли всі члени ваших асоціацій дійсно виконають свої плани, зроблять ці інвестиції, ефективно підключаться і будуть вимушені обмежуватися по диспетчерській команді.

Це високий ризик, який ми маємо зараз усвідомлювати. Тому що прогнозувати зараз, ну, що протягом 3-4 років енергоспоживання в країні без змін тих, які зараз вже відбулися там в зворотньому напрямку, в повному обсязі, плюс зростання економіки підтягне нас під параметри, які ми розраховували в 2011 році, ну, це буде не просто оптимістично, це буде абсолютно непрофесійно з боку будь-кого, хто це аналізує.

Тому ми маємо, по-перше, створити якомога швидше ефективний ринок допоміжних послуг. Щоб інвестор прийшов ще й на допоміжні послуги. Тому що де-факто на існуючих зараз старих електростанціях, будь-то на викопному паливі, будь-то на гідро- великих у нас фізично просто не буде достатньо маневрових потужностей вторинного, третинного резерву, навіть, щоб його купити, навіть, коли це запрацює, для цього воно повинно якомога швидше з'явитися і інвестор має прийти в тому числі і на цей ринок.

Хімічні батареї, будь-які інші швидкі для монтажу і швидкі для реагування на виклики енергосистеми протягом доби ці мають з'явитися інструменти якомога швидше в країні. І максимально правильним, якщо ми говоримо про свідомий розвиток відновлювальних джерел в Україні як стабільний бізнес на багато років, то комбінувати проекти, комбінувати сонячну електростанцію з вітровою і підтримувати певний баланс, щоб не було такого, що 100 мегават сонця увійшло, а лише 11 мегават вітру і ми будемо протягом доби мати такі серйозні перекоси. Треба більш активно розвивати біогазові і на іншому там біопаливі електростанції, і треба якомога швидше після прийняття закону і формування вторинного законодавства забезпечити інвестиційні можливості, привабливості, вірніше, інвестиційні для будівництва нових, поза новими технологіями, потужностей для вторинного і третинного резерву, або зразу їх закладати в проекти і, як це робиться в багатьох країнах, вже почалося, може, не так давно і немає загальносвітового ще статистики, але тенденція вже є очевидною, і я думаю, що одна з найвідоміших людей Ілон Маск знає, що робить, коли продає сонячні панелі в комплекті з батареями.

Тому ми це відчуємо набагато швидше, ніж це відчула Європа. Ті всі прогнози і той досвід, який ми зараз чули з боку IFC, з боку Датського технічного університету, це абсолютно правильно, тому що ми повторюємо ті помилки, які починали інші країни, ми вже їх не запобігли, нам в будь-якому разі треба буде міняти модель для подальшого розвитку.

Але мене як керівника "Укренерго" турбує що ми будемо робити вже в 20-му – 22-му роках, тому що за цей час ще модель не зміниться, за цей час ще нові технічні потужності в Україні не появляться для регулювання.

Тому я дуже прошу бути свідомими представників всіх асоціацій під час обговорення Закону "Про ринок електричної енергії", я закликаю зменшити свої критичні ставлення до питання відповідальності за небаланс, тому що наслідком цього буде, тому що ці 70 відсотків, це все одного що 0 для нас в наших реаліях української енергосистеми, це те саме, що 0.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Ігор Сирота, гідрогенерація і гідроакумуляція. В контексті дискусії, яка у нас сьогодні є.

СИРОТА І.Г. Да, я дуже радий, що є така дискусія.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Можна трошки ближче мікрофон.

СИРОТА І.Г. Я трохи здивований, що коли ми говоримо про альтернативку, то ми відриваємося від ситуації чим балансувати. Ми дійдемо такої... Про що ми говоримо? У нас політика яка? Що ми повинні розвивати альтернативку, тому що у нас теплову генерацію потрібно, тому що це на екологію впливає, треба зменшувати вплив теплової генерації. Так ми, я вам скажу, що буде. Ото, що ми говорили про небаланс. Ми розбудуємо альтернативку, а потім, зменшивши баланс у базовій енергетиці і теплову генерацію, але піднявши її в регулюванні. А найбільше споживання в тепловій генерації йде в регулюванні.

Це то, що ми говорили, коли я привожу весь час приклад на Дністровській гідроакумуляуючій станції. Що гідроакумуляуюча

електростанція тисячу мегават за рік економить за рахунок того, що вона перебрала регулювання у теплової генерації, економить мільйон тонн вугілля і приблизно 200 мільйонів кубів газу.

Так тому такий небаланс, його таке неспіввідношення. Тому що, коли відірвали розвиток альтернативки від, скажемо, регулювання, це було неправильно. Чому? Пояснюю. Коли я зустрічаюсь з активістами, з екологами, що мені закидують? "Нам не потрібна Канівська гідроакумулююча станція. Ми побудуємо сонце і вітер".

Тому що всі вболівають за свій оцей клаптик. Хто хоче, сонце, хто хоче, вітер. А чим регулювати, це абсолютно нікого не, як кажуть, і немає такої політики. Тому що, коли ти звертаєшся до людей, вони говорять: "Нам це не потрібно, тому що кругом у світі є питання розвитку альтернативки". А чим регулювати цю альтернативку? Ніхто ж не знає.

Добре, що сьогодні є розуміння, в деяких аспектах це стосується і уряду, і НКРЕ, і міністерства, що ми розвиваємо гідроакумулюючу дністровську. Но канівську. У нас зі всіх сторін, дає інвестиції і ми розуміємо, що треба будувати, нас зі всіх сторін блокують, і всі, і в тому числі і в Верховній Раді депутати, і екологи, і активісти. Вони вважають, що нам це не потрібно, тому що є альтернативка. А це ж все-таки самообман. Самообман.

І з другої сторони. Якщо ми вважаємо, що можна блокувати будь-який розвиток, а розвивати за рахунок їх інші, то це сьогодні не зіграє. Це не зіграє. Це сьогодні зіграє на коротку. А завтра ми отримаємо. І нам потрібно тут же ж всім говорити правду. Якщо ми бачимо стратегію розвитку, я весь час говорив, ну, що з того, що ми пишемо стратегію розвитку? В стратегії розвитку будівництво Дністровської, Канівської, Каховської уже з 2008 року є. І ми приймали ті стратегії, і затверджували. І в минулому році ми затвердили програму розвитку. Але що ж ми чуємо? Всі починають за перепрошенням хаяти програму розвитку гідроенергетики. Тому що тим чи

іншим, тому що комусь в Каневі потрібно 900 гектарів землі, які є, комусь ще щось потрібно, комусь політичні треба амбіції підкріпити.

ГОЛОВУЮЧИЙ. До речі, не всі.

СИРОТА І.Г. Я знаю. І тому вдячний. Я вам скажу, знаєте, в чому є? Я завжди говорю, коли приїжджаю на Канівщину: 95 відсотків за те, щоб будувати Канівську ГАЕС. Но вони пасивні. А 5 – проти, но вони активні. І їх всі чують. Вони настільки активні, що їх можуть всі почути.

І даліше. Я ж весь час говорю, до чого ми дійдемо? Забравши фінансування з Канівської гідроакumuлюючої станції, які ми можемо взяти, де два банки присутні, ще третій, який зараз не визначився, бо з лімітами незрозуміло, ми можемо взяти під 1,8 відсоток. Так ні, ми тоді, давайте, поховаємо це і збільшимо долю регулювання в тепловій генерації. Але для того, щоб збільшити її, ми будемо тоді платити кошти з тарифу на відновлення теплової генерації.

І тому така неконсолідованість і непослідовність сьогодні веде, що кожен бореться сам за себе. А це не є правильно. Тому я вважаю, що оцей круглий стіл, який ми робимо, і ми ще раз говоримо, альтернативка в цілому світі вважається, що відновлювальна гідроенергетика та ж сама.

Так ми сьогодні отримуємо, я ще хочу всіх трошки "опустити на землю". Ви ще не прийшли до реалізації проєктів. Коли ви підійдете до реалізації, вам треба буде відводити землі під теплову, під сонячну чи під вітер, ви тоді ще почувєте. Тоді будуть всі говорити, тому що кожен найде свій інтерес, чому відмовитися від цього. Тому що це буде чиясь земля, це будуть чийсь інтереси.

Точно так, як ми говоримо про розвиток малої гідроенергетики. Про який розвиток малої гідроенергетики, коли ми не можемо захистити в державі три державних проєкти, які потрібні державі?! А що говорити, якщо

колись раніше у нас було тисяча сто малих ГЕС, а сьогодні у нас залишилось там 70 чи скільки і ми не можемо реалізувати проекти?

Тому що є така тенденція, яка є нерозуміння. І всі вкидають в суспільство, а, ну думаємо, я давайте, скажімо так, відкрито, що сьогодні можемо сказати, давайте є група, ми сьогодні похоронимо гідроенергетику, а зате ми розвинемо, може, сонце і вітер. А завтра буде навпаки, поки не буде єдиної програми, поки вона не буде затверджена всіма і не буде зрозуміла для суспільства з єдиним фронтом, коли ми не вийдемо ми не будемо мати реалізацію оцих проектів.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Але, чесно кажучи, я вперше чую для себе, що хтось хоче побудувати сонце, вітер і зруйнувати гідроенергетику.

СИРОТА І.Г. Я не сказав...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я для себе вперше...

СИРОТА І.Г. Лобізм.

ГОЛОВУЮЧИЙ. З моєї точки зору, що і сонце, і вітер, і гідро – це партнерські енергетичні ресурси, які повинні один одного підтримувати, доповнювати, балансувати і створювати умови для руху вперед.

Тому, можливо, я щось не читав або з кимось не спілкувався. Але я думаю, що принаймні от принаймні всі, хто тут ми є друзями гідроенергетики. Єдине, я хотів би задати провокаційне запитання, якщо можна. А все-таки от сучасні електричні storage, які от можуть бути у нас там промислові? Ну, там через рік, через два зараз ціна технологій суттєво падає

от десять таких от штук по сто мегават можуть замінити один гідроакумуляуючий блок на Новодністровську?

СИРОТА І.Г. Дивіться я абсолютно вважаю, що всі нові підходи чи це акумулюючі акумулятори чи системні... стиснене повітря вони мають право на життя і вони повинні бути реалізовані. Але чомусь в Америці накопичувачі --це 95 відсотків гідроакумуляуючі станції. І якщо ми візьмемо Європу? це приблизно так само, і на сьогоднішній день тільки один в Німеччині 100 мегават. Я не хочу там говорити, розумієте, які там є питання по, скажімо, по їх роботі скільки вони можуть годин, які параметри в гідроакумуляуючих – це таке я навіть не піднімаю питання. Але ж я не кажу, що це не треба робити, це треба робити.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Враховуючи, що хоче прокоментувати...

СИРОТА І.Г. Так.

ГОЛОВУЮЧИЙ. ... керівник регулятора і керівник "Укренерго", я думаю, що я затронув дуже гарячу тему. Але давайте коротко: два коментаря – і перейдемо до останнього спікера. Добре?

СИРОТА І.Г. Тільки, якщо можна, будь ласка, я ще два слова скажу і все.

Треба взагалі розуміти, що будівництво, якщо ми говоримо вітра-сонця, це проект 2 роки. Якщо ми говоримо про гідроакумуляуючу, це в три рази довше. Оце треба також розуміти.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Пан Дмитро, будь ласка.

ВОВК Д.В. Я хочу прокоментувати, що коли ми переходимо до практики, то в практиці у нас є вартість і на столі є проект завершення якийсь, ну, вже довгобудів, можна сказати, навіть. І там вартість за кіловат є дешевшою, ніж гіпотетична вартість ефективної нової технології, яка ще не має горизонту використання. Я як регулятор також підтримую на нові горизонти там в середньостроковій перспективі тестувати і нове обладнання. Але якщо у нас є готові вже проекти і там ціна завершити менше, ніж 200 доларів за кіловат, то опції немає для країни іншої, як взяти і завершити.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Будь ласка,

КОВАЛЬЧУК В. Буквально три слова, тому що практично те, що я хотів сказати, сказав пан Вовк. Стосовно гідроенергетики мова йде про добудову. Тому, коли ми порівнюємо з вартістю будівництва нових об'єктів, ми маємо зовсім інші періоди окупності.

Що стосується, як ви задали питання, новітніх енерджі storage, в першу чергу мається на увазі це хімічні батареї, літєві здебільшого. Буквально я сьогодні підписав звернення на пана Вовка з проханням розглянути можливість обрахунку тарифу для першого такого пілотного проекту. Проявив ініціативу один корейський виробник, і проект на 60 мегават теоретично вже є на столі, можна так сказати.

Що стосується їх перспективи. Про Америку теж не зовсім коректно казати, про 95, бо технологія гідроакумуючих станцій існує століття, а технологія хімічних батарей існує реально 20 років, з них лише останні 4-5 вона стає більш-менш порівняною по рентабельності. І терміни так само, як ви, мабуть, вже чули і бачили переписку нашого Прем'єр-міністра з паном Маском, так можна сказати, односторонню, що 100 днів абсолютно достатньо для того, щоб компанія "Тесла", вірніше, там, як вона у них,

"енергетичний підрозділ" називається, змонтувати зазначену батарею. Це значно менше, ніж будь-які інший там метод накопичення і регулювання мережі, крім, звичайно, регулювання за попитом, але до нього нам ще йти 15-20 років, тому це не актуально прямо сьогодні. Тому всі ті технології можуть існувати одночасно. Якщо говорити про період окупності, то він наче як...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Всеволод, жорсткий таймер. Sorry.

КОВАЛЬЧУК В. Все. Вибачайте.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Друзі, і останній у нас спікер – атомна енергетика і відновлювальна енергетика, особливо в контексті навантаження, яке зараз має наш "Енергоатом". Микола Власенко, директор Науково-технічного центру. Я би вас дуже просив максимально стисло, тому що ми в 18 годин мусимо завершити і мусимо ще сказати по два слова. Добре?

ВЛАСЕНКО М.І. Да.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Добре.

ВЛАСЕНКО М.І. Добрый день всем, уважаемые коллеги. Я буду очень краток. Мы, конечно, находимся в сложной ситуации, потому что мы база, мы головная боль "Укрэнерго" и других, потому что в данный момент у нас практически 2 ГВт стоит. Мы максимально пытаемся выполнять все их условия балансировки в системе. Для этого у нас есть как бы два малых блока ровенских, где мы можем, в принципе, 4 турбины отключать-включать, как бы это не так болезненно сказывается на оборудовании. Да, мы параллельно сейчас ведем испытания в пределах 175/100 режима

маневрирования на Хмельницком втором блоке. Но там еще потребуется, как минимум, 2 года. Вот.

Тем не менее, как бы картина у нас ясна, мы для себя на первое место ставим повышение безопасности, глубокую модернизацию, продление срока в эксплуатации на 20 лет, а потом отдельным блоком еще на 10 лет, проводя все соответствующие испытания, исследования. Вот.

Но я хотел бы сказать чем еще сейчас начали заниматься, сейчас такая тема модная, как и батареи, там,, все остальное, сейчас модная тема малые модульные реакторы. Мы в том году вступили в клуб пользователей малых модульных реакторов. Это реакторы, если брать американские, там можно долго рассказывать, это от 45 МВт, вот, которые моделями набираются на площадке. Чем они уникальны.

Ну, во-первых, у них уникальность в том, что это совершенно новые технологии, совершенно новые, это инновационные технологии, практически все реакторы пассивного исполнения, там очень мало активных систем. То есть это все вопросы, которые сегодня существующие, как бы они там устраняются.

Второе. Эти реакторы работают в режиме маневрирования 120/100. И разгрузка идет 40 процентов час и набор мощности 40 процентов в час. В принципе от буквально вчера, это американская фирма, где там 40-мегатватная, она подала лицензию уже, подала заявку в NRC на получение этой лицензии. Так же мы прорабатывали вариант с фирмой "Holtec", те тоже сейчас подают, и в принципе где-то у них по графику 22-й – 24-й год уже будет промышленный образец данного реактора и сертификат на распространение по всей, как говорится, территории земли. И в принципе эти реакторы работают до 100 лет, это уникальная технология, поэтому мы для себя как будущее замещение наших блоков, которые будем в эти эксплуатации, мы планируем вот, может быть, остановиться на этих технологиях, которые в принципе вписываются в эту дискуссию, будь то

рост, как говорится, солнечной, тепловой или других энергий, которые будут взяты за основу.

Спасибо.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Шановні друзі, шановні колеги, зараз буде самий відповідальний момент, тому що ми з Ольгою Валентинівною якраз формували запитання, на які б ми хотіли сьогодні отримати відповідь. Я їй даю слово для того, щоб вона от зараз нам всім сказала задоволена вона от відповідями, які ми отримали, чи не зовсім.

Будь ласка, Ольга.

БЕЛЬКОВА О.В. Дякую, шановний Олександр Георгійович.

Як кожна українська жінка задоволена лише частково, але задоволена.

Насправді я хочу сказати, що думаю, що це є загальний такий фльор або вітає щось у повітрі сьогодні тут. Чому? Тому що ми з вами привідкрили "ящик Пандори", я би так сказала, тому що ми тільки зазирали. Насправді є дуже багато подій, які присвячені на скільки ВДЕ є класні, сучасні, модні і я як ми всі їх любимо, і є там ще трошки подій, які говорять які у них болючі проблеми прямо сьогодні. І дуже мало, на мій погляд, стратегічних зустрічей, де би ми всі визнали, що ВДЕ класні, у них є проблеми сучасні, але треба думати про ті, які будуть у України в 2030 році, незалежно від того, яким чином ми досягнемо чи ні і за рахунок чого тих планів, які перед собою поставили.

Всі доповіді, які я сьогодні почула, на моє глибоке переконання, мене ще більше переконали, що проблема, в тому числі в Україні, що існує певна неринкова підтримка, схема підтримки зведена лише до неринкових до таких, які держава взяла на себе і є це традиційним для багатьох країн на початку періоду, коли дитина ще тільки підростає ми їй самі приписуємо

меню, обираємо кого нам розвивати, за який тариф і фактично насаджуємо його. Але чим більше буде нових технологій і, до речі, ми не знаємо чи не долучаться до тих, які є сьогодні на ринку будь-які ще нові, які, до речі, в нашому "зеленому" тарифі ще не написані. Або є якісь спірні моменти, наприклад, щодо того як там регулювати когенерацію в частині спалення і так далі. Є дуже багато проблемних питань, це подія можна сказати так, мене переконали в тому, що треба шукати ті механізми, які ми зможемо закласти з Володимиром Григоровичем до виходу з цієї каденції.

Нагадаю, 2019 рік це закінчення каденції Верховної Ради. Я би дуже радила всім не сидіти і не радіти тому, що ніби є тільки один цей механізм він мене сьогодні влаштовує і побачимо як воно буде потім. Це не буде мудрою тактикою, я вбачаю для себе особисто принаймні спробувати знайти механізм, який є консенсусним, знову ж таки не для існуючої генерації, а для тої більшої частини генерації, які ми сподіваємося, знайдемо методом конкурентних переваг одної над іншою. Прозвучали дуже приємні цікаві і конструктивні презентації від наших іноземних колег.

Я думаю, що я висловлю думку всіх сьогодні присутніх тут, що Україна вже піросла з моменту... особливо після Майдану. Ми дуже уважно вивчаємо досвід міжнародний, ми розуміємо, що просто "копікат" зробити неможливо, але я закликаю всіх також не сильно захоплюватися унікальністю України. Ми рівно така сама унікальна країна, як і Бразилія, як і Мексика, як і Арабські Емірати, як і Сполучені Штати, можливо, менш привілейовані як більш розвинуті країни. Але дуже багато країн сьогодні є в пошуках нових механізмів підтримки і усунення неринкових бар'єрів, які існують в багатьох країнах.

Мені сподобався, декілька в тезах ми весь час говоримо, взагалі, коли мова йде про ринок енергетики, то одна з проблем, це монополізація. Це унікальний сектор енергетики, де ми можемо побачити, як розвиваються оптимально і повинні розвиватися від домогосподарства до великих проектів

гідро- або до середніх, малих, кооперативи сьогодні звучали, - це все чудові ідеї.

Було б непогано, хто провокує на ці ідеї, хто їх пропагує, щоб вони повернулись до нас з Олександром Георгійовичем і до колег принаймні з концепцією законопроекту, що сьогодні не вистачає, щоб цю ідею зробити реальністю.

Ну, і наостанок, я думаю, що від себе хочу додати. Я весь час провокую на пошук нових механізмів. Тому що, на моє глибоке переконання, статус-кво не є нормальним. І він і так далі буде статус-кво 1,3 відсотки саме тому, що чогось не вистачає.

Я спонукаю всіх до пошуку. Наш e-mail працює 24 години на тиждень кожен день.

ГОЛОВУЮЧИЙ. 25, на годину раніше.

БЄЛЬКОВА О.В. 25, да. І я дуже буду вдячна, якщо у вас не було можливості висловитись, але ви хотіли би поділитись своїми думками, будь ласка, зробіть це у письмовому вигляді. Дуже дякую всім. І тим, хто організовував. До речі, принагідно, напевно, треба відзначити особливу роль наших довготривалих партнерів DiXi Group, які, до речі, повідомляю спікерам, зробили стрімінг кожної, кожного виступу. Ви можете знайти і подивитися на себе і на інших колег, якщо пропустили деякі тези. Дуже дякую всім.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую. Шановні друзі, шановні колеги! Як справжній український чоловік можу сказати, що я зараз залишаюсь більшим оптимістом, ніж на початку.

Ну, по-перше, в чому мій оптимізм заключається. В тому, що така кількість учасників нашого круглого столу з другої години дочекалися і

ефективно допрацювали до 18-ї. Маючи свій відповідний досвід, я скажу, це не часто буває. І це говорить про професійність дискусії, про важливість цієї дискусії. І про те, що для вас ця тема важлива і актуальна.

Другий мій аргумент для мого оптимізму закладається в тому, я з великим задоволенням послунав основних українських стейкхолдерів цього ринку і я побачив, в черговий раз переконався про глибоке і фундаментальне розуміння проблематики, ми можемо дискутувати з кожним із них окремо, можемо іноді навіть сваритися, але я дякую за розуміння і все-таки за відчуття реальності, що потрібно бути дуже flexible і реагувати на потреби ринку, і потреби споживачів, і саме головне, на потреби інвесторів, без яких ми нічого не зможемо зробити.

І третя теза, мабуть, сама головна. Ми без серйозної науки, без серйозних інновацій і технологічного прориву, і технологічного експерименту ми не зможемо догнати і не зможемо бути цивілізованою конкурентною країною.

Я повторюю тезу, яку я сказав на початку, моє внутрішнє відчуття. Да, у нас складні дискусії політичні, да, ми іноді не приймаємо ті законопроекти сьогодні, які б мали проголосувати вчора, але моє відчуття, що ми кристалізуємо от позитивну кількісну енергію і можемо її сконцентрувати в якісні рішення для країни. Проблема в енергетичному секторі і виклики, які перед нами стоять, у зв'язку з останніми політичними подіями, надзвичайно серйозні, але дискусія і рівень професійності, який у нас сьогодні був, дає мені оптимістичні підстави сказати, що ми зробимо все для того, щоб ці виклики ми подолали і щоб енергетична система стала більш сучасною, більш екологічно чистою, більш економічно прибутковою, більш конкурентною, більш прозорою і більш сучасною. Я думаю, що ми з вами також домовились, що проведемо окрему дискусію, да, по питанню, по якому говорив керівник нашого регулятора Дмитро Вовк по приєднанню. Я ще раз хотів би наголосити, що і ми в комітеті, і дозволю собі від імені регулятора

сказати, і регулятор чекає пропозиції по методології, по проектам закону, по конкретним нюансам.

І ще раз на завершення хочу подякувати DiXi Group за фундаментальну підтримку. Ще раз хочу подякувати нашим міжнародним партнерам і спікерам за дуже фундаментальну таку презентацію, важливу, практичну. І ще раз хочу подякувати посольству Великої Британії за стратегічну постійну підтримку наших таких дискусій.

Дякую. І до нових зустрічей.